

Provincia

Literară

REVISTĂ DE LITERATURĂ, CRITICĂ ȘI ARTĂ

Director: PAUL CONSTANT

„ICOANĂ“ Reproducere după Avrigeanu.

S U M A R U L :

Panaït Cerna, caracterizare critică	A. Dima
Cine?, poezie	I. Focșeneanu
Panaït Cerna, amintiri	Horia Petra Petrescu
Dimitrie Anghel	Licu Pop
Strămoșii mei, poezie	Ec. Săndulescu
Țiganca, poezie	Doina Bucur
Cum te-am iubit eu, poezie	Virgil Duiculescu
În urma unui dric, schiță	Paul Constant
Anticarul	Mircea Alexiu
Literatura românească în Italia	Pimen Contantinescu
Idealul moral al lui Dostoiewski	I. Neamțu
Cronici de	Ec. Săndulescu, Mircea Alexiu, D-r I. Popescu- Sibiu, Paul Constant, Ionel Neamțu.

Costul abonamentului pe anul 1934 este de lei 100.—

Pentru instituțiuni, lei 200.

D-nii abonați din Sibiu pot achita abonamentul prin D-l Ionel Baci, droguist, Sibiu, Str. Regina Maria.

Panait Cerna.*)

Caracterizare critică.

Opera poetică a lui Panait Cerna se desfășoară îndată după 1900, în cadrul literar al vremii, sub egida impunătoare a spiritului semănătorist pe de-o parte, a celui eminescian pe de alta.

Semănătorismul lui Cerna plămădit din atâtea înrâuriri populare, începând cu o anume grație, naivitate și gingășie a sufletului și până la cultivarea în formă a măsurii versului popular, se adâncea totuși într'o rezonanță proprie prin accentuarea sbuciumului social al țaranului și prin vibrațiile oarecum mai profunde ale notei patriotice.

Spiritul eminescian aruncă în schimb — așa după cum de atâtea ori s'a relevat — un puternic con de umbră asupra astrului poetic al lui Cerna. O anume filosofică tristețe lunecă adesea, stăruitoare umbră, pe lacul sufletesc al poetului. O poezie erotică înfiripată suav dintr'un altruism ce depășește legile iubirii chiar, o voluptate amară a sentimentului neîmpărțășit, atâtea elemente ale armoniei în sfârșit, dau poeziei lui Panait Cerna un neîndoios caracter eminescian. Și ceea ce e și mai impresionant în această spirituală a sa dependență, e faptul că dinamismul însuși al reacțiunii optimiste ce poetul încearcă, își are condiția determinantă în pesimismul eminescian.

În exagerarea atitudinii sale optimiste, descifrăm panica stărnită de negurile pesimismului eminescian. Retorismul și didacticismul lui Cerna apar — sub această lumină — drept false acorduri ale unei lire ce ține neapărat să depășească o anume naturală capacitate a sentimentului. E interesant să enumerăm acum, mijloacele prin care Cerna își cristalizează zona optimistă a operei sale.

*) Din conferința ținută în cadrul grupării „Thesis” — Sibiu.

În poezia de concepție mai întâiu, materialul pesimist este elaborat dintr'un nou punct de vedere. O personală interpretare înaltă astfel frecvența durerilor umane la o forță de imunizare față de noile suferințe ale viitorului („În peșteră“). Depărtarea idealurilor, eterna sursă a nefericirii omenești, e privită de poet ce un factor incitant al luptei și activității („Printre lacrimi“). Idealismul și activismul închipue de altfel — pe planul poeziei de concepție — cele două pârghii de susținere ale optimismului său.

Pe domeniul social, glorificarea energiei țărănești a răscoalei din 1907, accentuarea până la nitscheianism a activismului, notele tari ale poeziei patriotice, elementul idilic al poeziei descriptive — țes, cu toatele, pânza unei autentice atmosfere optimiste.

Domeniul însă în care atitudinea sa reacționară față de eminescianism, se manifestă — ca o ostentativă afirmare — e fără îndoială, erotismul. Desfășurarea frenetică a sentimentului, puternica lui orchestrație, amploarea-i neîntrecută, fac din poezia erotică a lui Cerna — expresia celei mai entuziaste eliberări dionisiace, o adevărată „beție de viață“ cum scrie poetul, cuprinzând în elanul ei nestăvilit, vastitatea spațiului și infinitul misterios al timpului. Sentimentul se grefează aci pe ușoara broderie a unei metafizici erotice.

Am fi totuși nedrepti cu Cerna în cazul în care i-am reduce întreaga sa operă poetică, la atitudinea de acceptare sau de revoltă împotriva spiritului eminescian. O zonă a poeziei lui rămâne în afara conului de umbră eminescian, ca un tarâm al propriei sale beatitudini estetice. E poezia de concepție, în care profunzimea personală a gândurilor, dă un specific farmec ideologic operei sale.

Dar spre a fi compleți, sintetica noastră caracterizare va trebui să mai însemne aci de asemeni, procedeele atelierului său poetic, mijloacele cele mai frecvente ale tehnicii sale.

Remarcăm mai întâi, utilizarea — cu atâtea prilejuri — a elementelor clasiciste precum mitologia ca material pe de o parte, comparațiile în fel antic pe de alta. Ne reține astfel stăruitoarea evocare a zeilor în momente nepotrivite chiar, ca și ampla des-

voltare a celor doi termeni ai comparației după metoda epopeilor antice.

Simbolul cu limpedea sa structură logică, e apoi frecvent utilizat în poezia de concepție ca în „Ideal“, „Floare, și genune“ ș. a.

Cel mai caracteristic procedeu al tehnicii poetice a lui Cerna e însă un altul. Nu cultivarea imaginii și a vocabularului pitoresc, ci dimpotrivă ne impresionează o anume sărăcie a limbii și a stilului figurat.

Cum reușește totuși poetul să ne integreze elanului său nestăvilit, să ne instrăineze propriei noastre ființi înălțându-ne în cerul contemplației estetice? Prin procedeul pe care noua estetică îl pune tot mai mult în relief, depășind orizonturile hegeliene limitate la cristalizarea în imagini sensibile a ideilor poetice. Secretul emoției estetice pricinuite de poezia lui Cerna, stă desigur în farmecul energetic ar expresiei sale, în dinamismul ei interior, în ritmica ei frenetică. Și nu va fi fost stilul acesta înaripat creatorul, în parte cel puțin, al conținutului optimist al poeziei sale?

BCU Cluj / Central University Library Cluj Al. Dima

C I N E ? ¹⁾

Cine cântă'n mine
În nopțile puține
Cu secera întoarsă pe tăceri,
Ca noaptea cea de ieri
Sau de acum un an,
Când ace negre alergau pe alb
[cadran ?

Cine'n mine plânge
În nopțile când secera se frânge
Și urlă lupii cerului ca în delir,
Asemeni celor patruzeci de nopți
[în șir
Și celor de acum un an,
Când minutarul adormise pe cadran ?

Cine'n mine geme,
Ca sclavii ferecați pe vechi trîreme ?
Cine'n mine țipă,

Ca glasul șoimului cu plumbul în
[aripă ?
În nopțile celelalte toate,
Cu miros de hoit și trupuri sânge-
[rate
Cu bălți nemișcate de catran
Unde mor orele desprinse din ca-
[dran ?

Cine cântă, cine plânge, cine țipă ?
(O ! vis, durere, frică... !)
Raza care cade,
Lutul care se ridică ?
Două spade
Incrucișate fără sfârșit ;
Două spade care încă nu s'au biruit :
Una, ruginește'n tină ;
Alta, picură topită de lumină ...

Ioan Focșeneanu.

1) Din volumul de poeme „In sus“.

Panait Cerna.

(Amintiri)

Pentru întâia dată l-am văzut în București, după apariția volumului său de „Poezii“ din 1910.

Am avut o mică decepție. În urma lecturii poeziilor lui, îmi închipuiam să dau de o față inspirată de poet, de o înfățișare asemănătoare unui erou idealizat. Cerna cel visat de mine nu corespundea cu Cerna cel real. Acesta era mic de statură, umbla cu pas mărunțel, arunca priviri nervoase, își purta părul rebel, tăiat scurt, vorbea, la început, cu graiul lipsit de cadența armonioasă dorită de mine.

Ce deosebire însă între înfățișarea sa și omul în discuții! La început pornea la vorbă cu răspunsuri dodonice, cari nu te prea invitau să urmezi o conversație, înfiripată pe jumătate — dacă-i câștigai prietinia, era schimbat cu desăvârșire. Ochii-i străluceau, vorba se pornea viforoasă și era un deliciu să-l ascuți discutând.

Om cu o mare doză de simț de responsabilitate, Cerna păstra și în aprecierile sale literare, față de literații în viață, o oarecare rezervă, conștient fiind cât de greu este să-ți dai verdictul asupra unui scriitor, care trăiește încă și poate evolua.

Avea un adevărat dispreț față de reclama de bâlcu a „poetilor“, cari voiau să-și stabilească renumele, făcându-și drum cu coatele. De aici neparticiparea lui Cerna în ceata „literaților“ gâlcevitori, de aici ținuta sa — bruscă pentru mulți — față de ademenirile de a colabora la reviste minuscule, de aici și ținuta sa *olimpică* în fața criticilor săi, buni sau răi.

Viața lui Cerna? Se poate spune în câteva cuvinte :

S'a născut în Dobrogea, într'un sat de lângă Cerna, în 1882. De aici numele de Cerna. Numele său adevărat era

Panaî Stanciof. Tatăl îi murise încă înainte de a se fi născut poetul. Mama, săracă, a fost silită să-și agonisească traiul zilnic din greu.

Studiile secundare și le-a făcut Cerna la liceul „Nic. Bălcescu“ din Brăila, apoi a cercetat universitatea din București, înscriindu-se la litere. Aici s'a specializat în filologie modernă și în filosofie. La insistențele profesorilor săi, Titu Maiorescu și S. Mehedinți, a obținut o bursă pentru străinătate și a studiat la Heidelberg, Berlin și Lipsca. În orașele acestea a audiat cursurile profesorilor de seamă Windelband, Erich Schmidt, Riehl, Foerster și Volcelt, istoria filozofiei, estetica, istoria literaturilor europene, etc.

La universitatea din Lipsca, unde a venit în toamna anului 1910, a urmat cursurile de estetică la profesorul Volkelt la seminarul căruia a și lucrat teza sa de doctorat.

Între autorii săi adorați era, la loc de frunte, Tolstoi. Era și natural să fie așa! Tolstoi, chintesența bunătății și a compătimirii omenești și Cerna, poetul, care a scris :

Nimic nu prețuește cât un *fior de milă*.

Cât clipa sfântă în care o mână de argilă

A mângăiat o rană și-o lacrimă a șters.

Eram în Lipsca, într'o cafenea, când am auzit împreună, pentru întâia dată vestea că a murit Tolstoi.

Consternat, Cerna n'a mai fost capabil să poarte vre'o conversație, timp de două, trei ore. O singură exclamație izbucnea din când în când din pieptu-i ca dintr'un gheizir: a murit Tolstoi! A murit Tolstoi! Atât de mult îl atinsese moartea pustnicului dela Iasnaia Poliana...

Peste 2 săptămâni era gata „Oda“ către Tolstoi, cel de al „13-lea apostol“ cum l-a numit contele de Vogüé.

Iubea muzica și o venera. M'am convins odată, când a dat, pe atunci, domnișoara Cella Delavrancea un concert în Lipsca (1910). Ochii lui Cerna, ochi mari, cu „sălbatecă tinerețe“ cum îi caracterizase un critic, se ațintiră asupra etericeii ființe, a pianistei, care atunci își începea seria strălucită de concerte și vedeam și eu cum e de impresionat de accentele baladelor, mazurcilor, etudelor și sonatelor de Schumann, Chopin, Debussy și Beethoven.

În clipele când era frământat, sbuciumat sufletește astfel, avea obiceiul să te prindă de braț și să-și înclește degetele în brațul tău — parcă te-ar fi întrebat: așa-i? Și tu simțești ceva din durerile astea sfinte ale creațiunilor măiestre?

Ce mare deosebire între muzica adorată de Cerna și jazz-band-urile zilelor noastre! Cum ar fi trăsnet la auzul lor și cum și-ar fi exprimat indignarea.

Iubitor de muzică și cugetări înalte, și atât de nenorocit!

„Multe am suferit în viață, a izbucnit odată Cerna. *Miseria* și-a împlântat ghiarele în tinerețele mele și m'a făcut să plătesc înzecit, cu vлага sufletului meu, traiul care-l purtam ca un condamnat. Nu-ți poți închipui câtă poftă de muncă a zăcut în trupul ăsta al meu! Eram mult mai musculos, mai bine legat, mai plin de viață. Să nu fi pătitim atâta, *all om* așa fi astăzi! Tata mort, fără să-l fi văzut vreodată, mama — biata — săracă, am căutat să dau lecții și să învăț, în odăi reci, neprietinoase. Până să ajung la limanul verde, să capăt bursa, să pot să mă arăt și eu la lume — am fost nevoit să trăiesc o viață de salahor, mai rău decât de salahor! Multă vreme am locuit într-o casă de mahala, ocolită de oameni, fiindcă se dusesse svonul că ar umbla strigoii prin odăile ei. Iți poți închipui trai, în toial iernii, fără de foc, cu uși cari abea se închid, sau cu ferești lipite cu hârtie.

De fier să fi fost și ți-ar fi intrat frigul până 'n măduvă. O, ce mai nopți și ce mai zile năcăjite! Însfârșit i-a fost milă unui om de mine — era b'gut și b'n de inimă și mi-a dat mână de ajutor, Dumnezeu să-i răsplătească... Dar să nu mai vorbim de asta. Poate că a fost bine și așa. Altfel cine știe ce direcție ar fi luat și talentul meu. În tot răul este și un bine. Cunoști cântecul arpistului din „Wilhelm Meister“, de Goethe? O, cât de grozav de adevărat o spunea el: cine n'a veghiat nicicând, plângând, nopțile pline de durere, — în așternutul său — acela nu vă cunoaște, puteri cerești!...

Tânărul doctor în filozofie, nădejdea literelor române și a universității a murit, câteva zile după ce primise diploma, istovit de puteri. Avea 31 de ani!

Anul trecut s'au împlinit două zeci de ani de când a închis ochii, Panait Cerna.

De lângă „Völlarschlacht den Kmal-ul“ mastodont, de dimensiuni colosale, diforme, de lângă monumentul ridicat în amintirea luptei popoarelor pe câmpul de lângă Lipsca unde a fost îngropat mai întâi poetul — l-au adus acasă și zace în cimit,rul „Bellu“ din București, lângă Eminescu și Coșbuc, lângă Iosif și Șerbănescu.

„Mulți din așa-zișii „poeți“ nu mai tind să se înalțe, prometeic, spre „pulberea de stele“ cântată de Cerna.

Dacă după flux vine reflux, după bine, rău și — iarăș — bine; dacă și în evoluția poeziei sunt oscilări dar — totuși — tendințe *excelsior* — să nu fi sosit timpul ca atmosfera noastră să fie mai prielnică unui poet adevărat, de talia lui Cerna?

Eufonia vremurilor sale, gingășia și robustețea din poeziile sale, să nu ne mai spună nimic?

Nu numai ca antecesor al poeziei actuale românești, antecesor vrednic de laudă și de cometary mai mult sau mai puțin didactice, ci și ca poet de *actualitate* merită Panait Cerna toată atenția noastră.

Cu forma sculpturală a strofelor sale, cu gândurile filosofice, cu suflu-i avântat — va putea prea bine Cerna să fie un *antidot* la strofele hipermoderne, deslănate, la gândurile dela suprafață, la atmosfera multora din așa numitele „poezii“ din zilele noastre. În volumul de versuri al lui Cerna ne grăiește un sfetnic, un rapsod autentic, un tăietor de cărare prin mărăcinișul de pe potecile actuale ale poeziei.

Horia Petra-Petrescu

Dimitrie Anghel: sol al poeziei noi¹⁾.

Prin filtrul acestor decenii, de când s'a consumat tragedia pământescă a lui Anghel și Iosif, conform unei bine-cuvântate legi a memoriei, va pătrunde în amintirea noastră numai aceea ce i-a ridicat pe ei în sbor îngemănat, pe orizontul contemporanilor.

O veche obișnuință ne îndeamnă să-i evocăm împreună; și totuși poezia lor poartă pecetea a două personalități atât de deosebite!

Poezia lui Iosif a aparținut ca ideologie și mijloace de realizare, acelei ambianțe care a fost curentul semănătorist, pe când Anghel năzuește peste fruntariile prezentului său și aruncă o punte spre poezia zilelor noastre.

Și astfel astăzi, aruncându-ne ochii în urmă, din depărtarea acestor două decenii, imaginea lui Iosif se destramă tot mai mult, se pierde umbrită de figura marelui maestru semănătorist Coșbuc, pe când, dimpotrivă, Anghel este astăzi mult mai apropiat de sufletul și prețuirea noastră.

În fața poeziei lui Iosif, cu caracterele ei de duioșie, de naivitate și simplitate, hrănită cu seva primitivă a ruralismului autohton, se situează poezia subtilului Anghel, poezia acestui rafinat dăltuitor de cuvinte și imagini.

Pe traectoria evoluției poetice a lui Anghel, se pot identifica unele poziții care ni-l arată în perioada de început, bătătorind drumurile altora, în căutarea propriului său destin poetic.

Astfel, după o perioadă de epigonism literar, în care luptă să se desfacă de obsesia poeziei eminesciene, cade în raza de influență a „Semănătorului“, din a căruia grădină va culege și el flori poetice, ca și alții. „Mireasma semănătoristă“ se desprinde din primul său volum „*În grădină*“ în care nu numai nume de flori ca: busuiocul, gherghina, floarea soarelui, maghirani, smâlțuesc un peisagiu scump acestor Semănătoriști, dar și o anumită sentimentalitate ce plutește peste aceste poezii, se dovedește înrudită cu acea atmosferă sufletească a numitei literaturi autohtoniste.

Luăm la întâmplare din mănunchiul celor 22 de poezii „Murmurul fântânii“: ca orice semănătorist va „plânge povestea vremilor trecute“, va evoca bătrânii ce „lung sfătuiu în șoapta apei sub cernerea de umbre sure“ va regreta copilăria, se va simți în comuniune sufletească cu „gloșuri ce vin de dincolo de moarte“.

Din conferința ținută în cadrul grupărei „Thesis“.

Această căutare nostalgică a trecutului, ca și înduioșata aplecare către lumea plâpândă a florilor, ne amintesc delicatul, discretul suflet al lui Iosif, cântărețul lucrurilor mici, gingașe.

Chiar din acest prim volum însă, prin câte o imagine îndrăzneță sau sugestivă, se anunță poezia nouă a „*Fantaziilor*“, așa că această nouă poezie a viăstărit chiar cu prima sa înmănușare de versuri.

Poezia la care s'a oprit în cele din urmă Anghel, poate fi privită ca un punct de plecare pentru poezia nouă în cadrul literaturii române, prin rafinamentul ei, prin deplasarea interesului către forma fin dantelată, către imaginea rară. În această deplasare de interes și subtilizare a formei, poezia pierde ca fond din prospețimea ei, din sevă. În acest sens se vorbește de *manierismul ei*.

Vechea poetică ne obișnuise să căutăm în orice poezie un fond puternic de simțire sau idei, ce se îmbracă cu naturaletă în forma cea mai potrivită.

Noua poezie e adeseori un joc multicolor de imagini, o muzică de sonorități, adevărată orchestrație verbală, o întrecere după metafora rară expresivă, sugestivă. Cultivă imaginea decor, ceea ce s'a numit *imagismul* noii poezii.

Ca fond găsim o sensibilitate nouă, înfrigurată, o adâncire spre analize subtile sufletești, care fiind mai greu de exprimat pe calea veche a logicei, noua poetică recomandă sugerarea inexprimabilului.

În aceasta avem apropierea poeziei de muzică, ce prin excelență este sugestivă, și în această apropiere recunoaștem un bun câștigat pentru poezie de simbolisți.

Cu aceste spuse înțelegem de ce Anghel, acest dăltuitor de cuvinte și imagini deschide *Fantaziile* sale cu un „Imn“ adresat cuvintelor :

„Impărecheri ciudate de slove... o cuvinte !
Ce farmec se deșteaptă când vă rostește gura...

„Cuvinte, juvaere... voi singurele-amante
Ce mi-ați păstrat credință... etc...

Ca să facem o apropiere, țin să amintesc următoarele cuvinte ale lui Remy de Gourmont, prin care teoretiza această preferință a esteticii noii poezii pentru expresie: „Cuvintele mi-au procurat poate mai multe plăceri chiar decât ideile... cuvântul rămâne un substratum al cugetării; e necesitatea ei, forma, culoarea și mirosul. Le iubesc pentru ele însăși, pentru estetica lor personală. Raritatea este unul din elementele acestei estetice, sonoritatea este celălalt“.

Și pentru că este vorba de invenția de figurație ce o aduce poezia nouă, să cităm câteva imagini rare din poezia lui Anghel.

În poezia „*Vezuviul*“: „*Pompeiiul marmorean*“ la poalele pletosului munte:

„Dormea fără de grijă în antica-i splendoare,
„Cum dormea-o sclavă albă pe treapta unui tron“.

În poezia „Melancolie“ :

„Grădina e-o poezie dulce și, vezi tu, vântul care face,
E ca o mână adormită pe coarda ruptă a unei lire“.

Despre *nădejde*, spune în altă parte că :

„...iar s'aprinde și scânteie ca un ban nou într-o comoară“
[„Liniște“]

Iar despre negurile ce „sus pe ramuri... dormeau grămezi de somn învinse“, în apropierea dimineții, la căderea unui fruct desprins din ramuri:
„Din somn trezite deodată, ca niște pasări speriate.

Întins-au albele lor aripi și s'au pierdut în noaptea mută“.

Și astfel curg versurile muzicale, cizlate : dantelare fină de cuvinte.

Nota dominantă a poeziei lui Anghel este *fantezia*, acea facultate ce ordonează arbitrar realitatea.

Eliberată de obiectivismul tradițional, poezia aceasta înfrânge rezistența materiei și lumea se încheagă din nou din forme și culori, după alte raporturi, pe care i le poruncește mai mult fantezia poetului, decât lumea din afară.

Aici s'ar putea cita „Fantazie“ și întreg „Balul pomilor“, acel superb joc al fantaziei, dar lipsă de spațiu ne obligă să ne limităm la simpla lor indicare.

În această preponderență a *subiectivului* asupra *obiectivului*, în care natura devine un complement al sensibilității noastre, în acest proces de *supraspiritualizare*, vedem iarăși un semn al poeziei noi.

Artă nouă, în direcția aceasta, atinge punctul culminant cu expresionismul german, și este crescută în solul preparat ei de filozofia idealismului, care a afirmat primatul spiritualității asupra materiei.

Bine înțeles, că pe calea aceasta, Anghel n'a vâslit prea departe de unda vechii poezii, ci el este un înainte-mergător, un sol al poeziei noi.

*

Privind pe D. Anghel ca un punct de plecare pentru poezia viitoare, aceleași merite sunt de revendicat și pentru acel gen nou de poezie, ce formează cuprinsul celor 2 volume ale „Caleidoscopului lui A. Mirea“ poezie ce producea d-lui Iorga imaginea unui „Cyrano, cu o mână'n șold și alta pe sabie, cu mustăți în vânt și ochi provocători“. Gustul acestor „confetii epigramatice“ îl vor prinde și alții, dintre cari G. Topârceanu va desăvârși genul. Inrudirea, ca atitudine și mijloace de expresie, ni se arată chiar din poezia ce deschide primul volum al „Caleidoscopului“ : „Crezul meu“.

* * *

Am privit pe Anghel ca o anticipație literară. Un precursor, în orice domeniu de creație, este privit întotdeauna cu simpatie de generațiile următoare care-l vor răsbuna astfel, pentru faptul că în timpul vieții înnoitorul fusese mai totdeauna ocolit. Numai prin faptul acesta, de a fi un precursor, un scriitor se desprinde din mediul contemporanilor și câștigă din această împrejurare un deosebit prestigiu.

Lui Anghel însă, îi vom face numai atunci dreptate deplină, când vom recunoaște că pe lângă acest rol de primenitor al unei literaturi ce amenința să decadă în situația de a multiplica doar la infinit clișee, el aduce în literatura românească un limbaj de autentică poezie.

Poate că va fi avut ceva dreptate un cunoscut istoric literar, care, învinuind lipsa de greutate a fondului poeziilor lui Anghel, spunea că acesta „n'a urmat niciodată sborul vulturului“, n'a atins adică niciodată problemele mari ale umanității. Se poate obiecta însă, că va trebui să ne uităm mai degrabă la ceea ce a făcut, și nu la ceea ce credem noi că ar fi trebuit să mai facă un poet, și astfel avem credința, că încă pentru mult timp, acei ce au cultul frumuseții autentice, nu-și vor deslăși ochii de melodioasele versuri ale lui Anghel.

Astăzi, cu prilejul comemorării a două decenii dela moartea lui, o putem mărturisii că poezia lui Anghel și-a păstrat farmecul ei.

Licu Pop.

STRĂMOȘII MEI...

Cu risul hîd, în val cărunt de spaimă,
Pornit-a gîndul meu prin vinete răscruci,
Cînd visele se sting și lumile se darmă
Pe-un șir bătrîn de strîmbe cruci...

Ce glas adînc a prohodit în mine o rugă,
De par' c'au plîns strămoșii mei cu toți,
Cu capu 'n pumni, pe-o buturugă,
În lungi amurguri, pela porți!..

A pus strămoșu aici, o piatră de hotar
Din jalea și din moartea lui,
De-a înflorit, la margine de gînd amar,
Destinul meu, — pribeag aed al vîntului...

Strămoșii mei, v'ați rînduit în noaptea asta mare,
Să-mi vămuiți blestemul de veacuri împietrit;
Mă strîng în duhul vostru, — un semn de întrebare
Ce spînzură pe piscuri de tragic infinit..

Eç. Săndulescu.

ȚIGANCA.

*In zdrențe colorate armonios
Ce par'că n'au fost niciodată noi,
Cu umerii bronzăți și goi
Cu sânul mic, rotund, pietros,
Cu glesnele de căprioară, ține,
Cu pulpe tari și șolduri pline,
 pășești ritmat
Cu trupul proaspăt modelat
 de antică statuie...*

*In urma ta, încet se sue
 parfum amar
De nuc și de sălbătăciune...
Ai dinții de mărgăritar,
Ai ochi de patimi și tăciune
Și noapte-ai împletit în păr
Cu salbe și cu flori de măr
 țigancă minunată
Cu gura de garoafă 'nsângerată...*

*De unde vii?
Și und' te duci din nou acum?
Nu poți și nici nu vrei să știi...
Mi-e dor să fiu în locul tău,
Să hoinăresc mereu la drum,
Să înoptez pe lângă foc
Și la al flacărilor joc
S'ascult cum plânge pe lăute
Povestea unor bucurii pierdute...*

*In urma ta strada-i pustie
Țigancă mică și sglobie
Iar eu aștept, aștept să vie
In sufletu-mi să împlinescă
Un vis ce prinde să 'nflorească,
Doritul ceas, ce întârzie...*

Doina Bucur.

CUM TE-AM IUBIT EU...

Veni-vor iarăși rândunele
Să-și facă cuiburi sub balcon
Și iar, — în geamurile grele
Lovind din aripi — într'un svon
De ciripiri or să te cheme...

Acelea însă cari, odată,
S'opreau din sbor ca să privească
Splendoarea ta dumnezeiască
Și fericirea mea curată,
Care 'nvățaseră — a rosti
A noastre nume amândouă,
Aceleu nu vor mai veni...

O să 'nflorească iar, frumoasă,
Glicina sub fereastra ta
Și iar, în taina ce se lasă
Intr'amurgit vor arăta
Tot mai frumoase flori podoaba...

Acelea însă peste care
Se revarsa belșug de rouă
Și le 'mbrăca în haina nouă
De boabe de mărgăritare,
Ce le priveam în zori de zi
Cum străluceau tremurătoare
Acelea n'or mai înflori...

BCU Cluj / Carol Davila University Library Cluj
O să auzi tu încă multe
Cuvinte tainice de dor,
Și inima-ți o să le-asculte
Și-ai să răspunzi chemării lor,

Dar nimeni n'o să ți se'nchine
Ca dinaintea unei sjinte
Și 'ngenunchiat, fără cuvinte,
N'o să te — adore — așa ca mine
Cum se adoră-un Dumnezeu...
Nu... n'o să te iubească nimeni
Așa precum te-am iubit eu...

Virgil N. Duiculescu.

(După Don Gustavo Adolfo Bequer)

In urma unui dric.

Murise bunica. Pe perna albă și de scurtă suferință își aplecase capul ușor, ca într'o întoarcere în vis, închizând ochii blânzi cari purtau în colțul lor o lacrimă de regret pentru lumea pe care o lăsa în urm.ă... Cu ea se închidea pentru veci cartea cuprinzătoare de vorbe adânci și frumoase, de bazme minunate pentru seri de iarnă, de amintiri pline de farmec, de cântece adormitoare de leagăn!... Un colț însořit din viața casei lor își culcase razele lui de lumină și odihnă, în umbra morții care se strecurase pe furiș... Sărmana bunică... Cu fața prînsă în cadrul unei scufii de zăpadă își purta, senină, sufletul, către lumea pentru care în adâncă și curată evlavie se pregătise atît de mult... La căpătâiul ei lumina tremurătoare o lumînare păstrată pentru ceasul sfârșitului, într'un fund de sipet și dată din timp în grija celor ce aveau să i-o aprindă. Razele soarelui de Maiu alungând, svăpăiate, negurile faptului de ziuă, iscodeau storurile casei, năvălind prin urzeala dor rărîtă în odaia ei de adâncă odihnă. Și'n liniștea și singurătatea lor, a celor ai casei, plînsul ușor al nepoțicai Margareta, risipea, mișcător, peste viața pierdută a bunicai, florile înrouate ale părerilor de rău.

Se făcuse ziuă albă, călduță și cu ciripit de pasări care 'și încercau din nou glasul, după un repauz dureros de iarnă prelungită.

Din vecini, venise să'i schimbe vestmintele și să'i încruciceze mâinele pe piept, o rubedenie îndepărtată, prietenă din copilărie a celei răposate. Doamna Stavril, mama Margaretei, se apropie blând de fată și o mângăie pe obraz :

„Nu mai plînge, fetița mamei... A trăit atît de fericită, iar sorocul morții i s'a anunțat atît de senin și de împăciuitor. Vom muri cu toții... Uite-o cât de liniștit îi este chipul!.. A avut norocul să-și vadă isbîndite cele mai dragi vise ale vieții ei : să mă vadă pe mine cu un cămin liniștit și fericit și pe tine, fetița mamei, crescută mare și cuminte!.. Nu'i tulbura ceasul în care sufletul ei dă încă ocol căsuței în care și-a crescut și și-a desăvârșit acest vis al vieții... Du-te mai bine și ajută tatălui tău să facă pregătirile de înmormântare... Tu, cumpără-i flori, flori multe, așa după cum îi plăcea să aibă în grădină, în casă, pe masa odăiței ei!.. Tatăl tău are să se îngrijescă de preoți, de dricari și de cor...”

Din sipet, chitite cu îngrijire, au fost scoase rochia mov de brocart, lengeria și pantofii, năframele pentru preoți, pomnețile în patru ițe

șesute în fir de inșișor înălbit, pentru cor și pomeni... Toate strănse din timp și cu grija, pentru înlesnirea celor ce aveau s'o înmormânteze... Doamna Stavril le despături plângând, dându-le în grija bătrânei vecine... Sarmana bunică... Izvodul înțelepciunii și al vredniciei ei își mărturisea cu prisorință bogăția lui... Intr'un colț, bănușii cocliți de argint cu care avea să-și plătească vămile văzduhului și cei pe care avea să-i înoadă în colțul năframelor pentru preoți și al pomneșilor pentru cor...

Totul rânduie cu chibzuiala bătrâneșii, care nu putea exclude ceasul ce avea să vină !..

— —

Domnișoara Margareta își șterse ochii de lacrimi, își puse pălăria pe cap și o porni, grăbită, spre piața de flori... Cumpără flori multe, flori albe și roși, crescute în azilurile triste ale serelor de iarnă... Nu se tocni, prinzându-le din mâna florarului cu miros de pământ, în brațele ei parfumate, strângându-le ușor, așa cum în închipirea ei ar fi vrut să mai poată strâige viața neprihănită a celei pentru care le ducea... Lăsă apoi adresa unde, rânduite în jerbe, trebuia să le trimită... Sdrobită de emoșiunea cu care împlinise acest duios omagiu, se îndreaptă apoi spre casă, încet, visătoare, depănând în gând tot firul poveștei care se sfârșise... Murise bunica !

Orașul tresărea sub alintarea razelor calde, iar pâăiașele de apă gongoreau, gonind spre gurile de canal. Țigăncușe sglobii vindeau buchețele de tămăoare, ciuboșei și viorele, uscându-și mușegaiul lsufletului și ropotind pe asfaltul călduț. Un negustor gălbeșit își striga în plină voce marfa, compusă din câteva rulouri pentru prins muște. Primăvara, svăpăiată ca o fată de pension în vacanță, năvălise peste zidurile orașului, înviorându-i inima, cutropindu-l cu soare, cu ciripit de vrăbii și de noi nădejdi.

Domnișoara Margareta mergea tot încet, istovindu-și sufletul în aduceri aminte despre tot ce înflorise viața bunicăi... Sărmana bunică !..

Trebuind să traverseze parcul, se opri pentru o scurtă odihnă și pentru a-și aduna mai străns gândurile.. Se așeză pe o bancă, sub un pom înmugurit, privind în lungul aleii aburii cari se ridicau din nisipul jilav, perechile de îndrăgostiți, copii gălăgioși și moșnegii cari își întârziu mersul pentru a-și desfăta sufletul și încălzi învelișul hârșit al oaselor cocârjate... Primăvara le surădea la toți, deopotrivă de bună și de darnică. Pe marginea unui strat de pământ afănat, un vrăbioi îndrăgostit ciripea în jurul unei iubite care ciugulea dintr'un firioș de iarbă încolțită. Natura își deschisese larg un ochi, după un somn adânc și greu, lăsând lumii să-i privească în lumina lui toată frumuseșea ce avea să vină. Doar bunica, acolo, pe patul în care sta lungită, își dormea neștiutoare somnul în care raza soarelui nu mai putea pătrunde, în care nici o chemare a vieții nu mai putea avea răspuns...

„Imi dați voie, domnișoară ?..

Domnișoara Margareta tresări. Un tânăr slăbuț, cu lavalieră la gât și pălărie cu boruri largi ședea în fața ei, continuând să-i solicite cu priviri cuminți și bolnave, dreptul de a sta pe bancă.

„Poftim !

„Vă mulțumesc, domnișoară !, Eram obosit... Primăvara, de altfel, își moleșește corpul, te face să te resimți fizicește după cel mai mic efort...

„Da, se vede că așa este...

„Dumneavoastră erați tot obosită ?

„Nu...

„Atunci, desigur, v'ați ales acest loc pentru a contempla în liniște frumusețea primăverii !...

„Nu prea...

„N'ar trebui să vă feriți, domnișoară, să recunoașteți acest lucru !... Uitați-vă la mine... Am această slăbiciune de a privi primăvara în începuturile ei, jocurile stângace și timide ale primelor raze de soare !... Toate aste au ceva din ceea ce am trăit și simțit fiecare din noi în debuturile carierei noastre... Mai ales noi, artiștii...

„Sunteți artist ?

„Da, domnișoară !.. Imi dați voie să mă prezint ; sunt tenorul Lazaro Fancialli.“

Fancialli se sculă în picioare, își scoase pălăria cu un gest larg și teatral, sărutând ușor vârful degetelor mâinii Domnișoarei Margareta.

„Mă bucur...“

„Vă bucurați ?!... Dacă Dvs. vă bucurați domnișoară, atunci vă rog să mă credeți că eu sunt cu desăvârșire fericit !!... În ziua asta caldă de primăvară, cunoștința Dvs. vine ca o floare pe care destinul darnic ți-o aruncă în cale !..

„Exagerați !...

„Nu exagerez, domnișoară !... Din zăcământul de simțăminte cu care m'a înzestrat natura, am scos un firisoș numai, un firisoș micuț și strălucitor, pentru a putea exprima cât de puțin ceea ce port aici, în inima asta căreia Dvs. i-ați accelerat bătăile !“...

Era vădit că tânărul tenor începuse să simtă chemările svăpăiate ale primăverii.

Domnișoara Margareta îl asculta binevoitoare, cercând să-și adune gândurile cari roiau în jurul bunicăi !..

Îl privi ușor, cu coada ochiului. Tânărul simțindu-se studiat, își potrivi lavaliera și-și scutură o scamă depe reverul paltonului. Nu era urât : înalt, brunet, cu îmbrăcăminte însă puțin cam neîngrijită... În special gulerul și pieptul cămășii erau complet detestabile !... În definitiv asta nu puteau conta : artiștii cu cât sunt mai desăvârșiți în arta lor, cu atât sunt mai streini de convențiunile și nevoile lumesti. Oricum, era interesant.

„Sunteți tenor ?...

„Da, domnișoară...

Răspunsul fu dat cu glas de tenor liric, ușor ridicat ca pentru a fi distins, și melodic pentru a fi sufletește perceput.

„Faceți cariera din cânt?

„Evident, domnișoară!.. Sunt tenor de operă!..

„Iarăș mă bucur.

„Bucurați-vă, domnișoară!.. Căci bucuria D-vs se răsfânge și asupra sufletului meu însetat de bucurii!!

„Săracul băiat!“! cugetă domnișoara Margareta... „Trebue să aibă atâta suflet și totuși să fie atât de nefericit!!

„Credeți-mă, domnișoară... Sunt ca o navă care-și umflă pânzele zadarnic, căutând să plutească pe valurile neprielnice și vrăjmașe ale unei lumi de răutate și venin... Sufletul meu, stingherit în mijlocul acestei lumi, se macină și se pierde... Dumneavoastră ați fi singurul strop de lumină, singurul far în noaptea acestei vieți, singura scăpare...

Inflăcărarea tânărului tenor care amenința să se transforme în urlet de tragedie antică, se stinse brusc, ca prin farmec...

Dela biserica „Toți Sfinții“ clopotele prinsese să suneja înic, prelung, sfâșietor. Băteau pentru sufletul bunicăi, vestind forurilor divine că roaba lor pornise pe drumul fericirii vecinice și că porțile raiului trebuiau deschise.

Fancialli se răsuci ars, își alungi până la refuz auzul, după care întrebă febril:

„Ce sărbătoare este astăzi, domnișoară? Aud clopotele bătând...

„Nu este sărbătoare... A murit o femeie bună și cuminte și-i bat clopotele pentru odihna sufletului ei...

„Așa? Atunci mă ertați... Trebuie să plec... Cred că o înmormântează cu cor!.. Bună ziua, sufletul meu divin!.. Bună ziua, stea scumpă a vieții mele!.. Bună ziua!.. Ne vom revedea într'o zi!..

Și piecă grăbit, aproape fugind...

În urma lui, domnișoara Margareta rămase îngândurată, sorbindu-i din ochi pașii cari goneau peste aleia scaldată în soare și aburi... Se ridică apoi, plecând către casă, pentru a'și aranja o rochie și un zăbranic de doliu și pentru a sta de veghe la căpătâiul bunicăi...

*

Se lăsase noaptea... Făcliile de ceară luminau mai viu la căpătâiul moartei. Inconjurată de flori, în rochia ei de brocart mov, părea o regină a păcei, a odihnei și a ertărei.

Lumea plecase acasă, rămânând să stea pentru priveghiu o bătrână numai, și ea, Margareta; așezate pe fotolii moi, bătrâna moțâia nepregetat, trezindu-se arar pentru a potrivi feștilele neastâmpărate ale lumânărilor. Domnișoara Margareta, înstrăinată vinovat de tot ce o înconjura, închidea pleoapele ușor, pentruca desprinzându-se din lumea în care se afla, să sboare cu gândul alături de tânărul cu chipul tras, cu lavalieră neagră și pălărie cu borurile largi.

„E tenor !... Gândul acesta făcea să-i picure miere pe suflet, să se înalțe către lumea de vis și de basm către care nu odată firea ei romanțioasă o îndreptase...

„Tenor de operă, desigur“ !... Par'că'l vedea în rolul lui Rudolfo din Boema, înalt și grațios, cântând cuceritor :

„Ce rece mânușiță

Dați-mi voe s'o 'ncălzesc“.

Lumea îl aplauda frenetic, femeile oftau și îi aruncau flori... Iar el, sufletul acela însetat de bucurii, privindu-i cu tristețe sau surâzând amar, plecând apoi către casă singur, mai mâhnit și mai nefericit ca oricând... Sau, în Carmen, cântând rolul lui Don José :

„Floarea ce tu mi-ai aruncat

Ea m'a 'nsoțit și la 'nchisoare.

Vai, cât era de natural și de drăguț. Costumul acela spaniol îl prindea atât de bine !..

O femeie din benuar își desprinde dela piept un trandafir însângerat, îl sărută prelung și i-l asvârle pe scenă...

„Vai“ !! Țipă Domnișoara Margareta și se rezimă de speteaza fotoliului „Infama“ !

Din fotoliul vecin bătrânica sări din somn, certând-o blând...

„Nu mai plânge, maică !.. Toți o să murim !... De ce să-ți strici ochisorii ? Par'că eu nu știu cât ai iubit-o ? Că ea te-a crescut de când te-ai născut, și te-a îngrijit, și te-a vindecat de pântecarniță !... Că ai zăcut maică din postul al mare până la Florii... Culcă-te cu maica și las' că văd eu de ea... De ce să stai nedormită ; că eu tot nu pot să ațipesc...

Și cum domnișoara Margareta promitea să fie ascultătoare, bătrânica se reazează pe fotoliu, moșăind din cap și puflând astmatic prin știrbitura gurii...

Iar ea, înfierbântată de taina ce prinsese să i se deslege în suflet, continua să urmărească succesele lui Fancialli pe scena operei... Iar fi plăcut să'l vadă în Ducele de Mantua... Era elegant, nobil și mândru... Mai ales mândru !... N'ar fi putut însă să-l audă cântând :

„Pentru mine toate femeile sunt la fel...“

Î se părea ceva cu totul ne conform cu firea lui pretențioasă, cu sufletul său constant și cinstit. Consimțea totuși ; unui artist se cade să-i îngădui câte o manifestare ordonată de necesitățile lui artistice... Dar, atât ! Numai pe scenă...

Somnul prinsese s'o birue... Mai privi odată spre moartă, oftă adânc și adormi ; alătura bătrânica ei tovarășe dormea tun, mângâiată de visul unei înmormântări de clasa I.

Ziua înmormântării... Plânsul și bocet după vârstă, educație și simțire. Doamna Stavril și domnișoara Margareta îmbrăcate în doliu, cu zăbranic lung și gros pe fețe, mergeau sfârșite de durere după cosciug. În poartă corul dela „Toți Sfinții“ rânduit în șiruri, aștepta să înceapă prohodul... O femeie se apropie cu un coș de lumânări, împărțind fiecărui

corist și coriste câte o lumânare, de coada căreia spânzura o pomneală cu bănuț înodat la colț. Fiecare își primea dreptul, căutând să-l ascundă apoi în măneca paltonului sau în corsaj. Deși cosciugul se apropia iar prohodul trebuia să înceapă, o scurtă învălmășeală se produse în cor.

„Ho, maică, par'că sunteți țigani... Stai, domnule, că frângi lumânarea...

„Pardon, domnișoară Roșculescu, nu te 'nfige!... Lumânarea este a mea...

„Ei, așa!.. Nu-ți este rușine?! N'ai spus că renunți la lumânări și la colivă?!

„Renunț la lumânări obicinuite, astea însă au anexe de pomneți! Ce, vrei să-ți faci trusou?!

„Țiganul este tot țigan!...

„Ai noroc, domnișoară, că suntem în lume, că ți-ași arăta eu!..

Domnișoara Margareta dete un țipăt și leșină... Țiganul care se încăera pe lumânări, era tenorul Fancialli...

„Fi cuminte, fetița mamei!.. Toți o să murim!... S'a dus, s'a dus!.. Ce, par'că o s'o mai înviezi tu!?

Corul pornise să cânte: „Mergi la cer și te așează“...

Iar dirijorul, cătrănit de ciudă, bătea măsura în aer, scrâșnind printre dinți :

„Iar m-ați făcut de râs, goșanilor!... Am să vă frâng cu bătaia, javre răgușite!...

Peste toți, glasul domnișoarei Margareta se ridică sfâșietor :

„Bunicuțo, de ce nu m'ai luat cu tine!... Vai cât sunt de nenorocită!...

„Liniștește-te fetița mamei.. Toți o să murim odată...

„Nu, eu vreau să mor chiar acum..

Drigul mergea încet, scaldat în razele soarelui de Mai, urmat de jalea potolită a familiei... Înmormântau pe bunica; dar nimeni nu știa că în suflul ei, domnișoara Margareta înmormânta în acel ceas primul ei vis de iubire...

Paul Constant.

ANTICARUL.

După câțiva ani de peregrinare, reîntors în târgul de care mă legau amintirile copilăriei, nu știu de ce pașii s'au îndreptat spre cheiul unde, cu mulți ani în urmă, bătrânul anticar își adăpostea, în dulapuri șubrede, cele câteva sute de volume.

Il căutam însă zadarnic, căci de curând pornise la drumul cel lung.

De multe ori pierderea acelor pe care îi socotim apropiați de noi, așterne tristețe peste suflet, și nu arareori ne socotim stingheri în viață. Moartea anticarului lăsase în mine un gol, pe care nici eu nu mi-l lămuram.

Cum priveam întinsul apei, așteptam — ca în alte dăți — să apară după colțul uliței, încovoiat ca un semn de întrebare, legănat în mișcări greoaie, rezimându-se de baston, bătrânul meu prieten. Se înșiruiam în minte anii copilăriei, când singura bucurie era să stau în tovărășia lui și să-i ascult atâtea și atâtea povești din vremuri apuse. Natan anticarul știa multe, cunoscuse pe mulți, citise mult și vorba lui molatecă te apropia sufleteste, așa cum puțini aveau acest dar în târgul nostru. În toată ființa, în toată vorba și în privirea lui, găseai ceva din farmecul și ciudățenia marilor apostoli. Totdeauna am avut credința că negoțul pentru acest om era numai un prilej de apropiere cu mulțimea, pentrucă de cele mai multe ori, vinderea unei cărți îi dădea prilej de tristețe.

Pentru Natan, cărțile ce-i populau dulapurile, erau prietenii cu care străbătuse viața, prietenii cărora le purta o duioasă amintire, însuși lămurirea existenței sale. Pentru el, nimeni și nimic nu le putea înlocui.

Ca ieri îmi răsare în minte dorința, pe care i-am manifestat-o într'o zi, de a-i cumpăra „*Cartea Psalmilor*“, tipărită la Londra în 1822, și când am căutat să pun în aplicare această dorință, ochii lui, senini ca cerul de vară, m'au privit rugători, și numai într'un târziu, mângându-mă, a prins să-mi vorbească :

Mai lasă-mi-o. Vino peste câteva zile și ți-o voi da.

Îi era de sigur greu să se despartă de reliquiele vieții lui, relique pe care vroia să le vadă în fiecare zi așa cum le-a știut întotdeauna, în acelaș raft, în acelaș loc.

Când negura nopții își croia drum spre oraș, bătrânul anticar îmbia

cu privirea dulapurile lui dragi, rămânând timp îndelungat pironit locului ca apoi, mâinile bofite de vremuri, să le închidă cu lacăte grele. Se mai uita în urmă de câteva ori, cu regretul că într'o zi se va despărți de ele, și numai atunci își pornea la drum, cu mersul domol, corpul adus ca un semn mare de întrebare, rezemat de baston. În noapte silueta lui se profila alene pe lângă ziduri, și loviturile cadențate ale bastonului, păreau giasuri din altă lume.

Nimeni n'a știut niciodată de unde se pripășise în târgul nostru, după cum nimeni n'a știut ce vrea. El nu avea pe nimeni altul decât cărțile, și ele îi țineau locul unei familii întregi.

Eu am crescut cu anticarul, el a îmbătrânit cu mine, și fiecare zi petrecută în tovărășia lui a apropiat un suflet de altul, așa cum multe altele se apropiaseră de al lui.

Când am părăsit târgul, cu ani în urmă, ochii lui au prins a se umezi și multă vreme nici unul nici altul n'am putut cuvânta. Mi-a strâns mâna prietenește, și cu glas tremurând mi-a șoptit: „*Cartea Psalmilor*“, o vei avea în ziua când te vei reîntoarce în târgul nostru...

„Și acuma, când amintiri fugare se deapănă în mintea mea, în această zi mohorâtă de toamnă, în clipa când trăesc cu mine de acum zece ani, privind spre colțul uliței, aștept parcă să-l revăd pășind spre dulapurile lui dragi, rezimându-și în baston puținul corp...”

Cum s'a sfârșit am aflat în urmă.

Intr'un târziu de seară a fost găsit ghemuit lângă dulap, cu „*Cartea Psalmilor*“ în mână și cu privirea ațintită spre cărțile lui scumpe.

Mircea Alexiu.

EPIGRAMĂ!

Unui director demisionat, pe care un pahar de vin nu-l lasă indiferent.

In ceasu'n care-ai hotărât
Să lași „direcția“ avută'n școală,
Eu nu'ți doresc decât atât;
Să ți-o păstrezi pe-a personală.

Paul Constant.

Literatura românească în Italia.

Sub acest titlu, cunoscutul scriitor și romancier Mircea Eliade a publicat un articol în cronică revistei d-lui Zaharia Stancu, „Azi“ (II, 4, Nov.-Dec. 1933, pp. 857—859), unde contesta, sub o anumită formă, eficacitatea activității d-lui prof. Claudiu Isopescu, dela univ. din Roma, afirmând că „s'a tradus prea mult și fără nici un plan“.

Noi credem însă că nu s'a tradus prea mult decât numai din piesele tragice ale d-lui Nicolae Iorga (și aceasta s'a putut întâmpla, ni se pare, numai în vremea când era prim-ministru); iar planul d-lui Isopescu găsim că nu coincide întotdeauna cu dezideratele d-lui Eliade.

Întâi de toate nu e vorba de o activitate stagnată, ci de una care-și evidențiază roadele de câțiva ani cu o deosebită tenacitate. Și apoi d. Mircea Eliade e prea tânăr ca să se poată descătușa complet de juvenila idee că totul începe în această biată literatură română, cu ultimul deceniu. D-sa afirmă :... „să traduci „Casandra“ de d. Iorga și să nu traduci „Săptămâna luminată“ sau „Domnișoara Nastasia“; să traduci din Kirițescu și „Agârbiceanu — și să nu traduci proză de Hortensia Papadat-Bengescu, „Camil Petrescu, Gib. I. Mihăescu, Bucuța, Aderca, Ionel Teodoreanu — „adică nimic din ceace este reprezentativ la noi, nimic din ce am adunat „în ultimii zece ani de muncă, de creație, de efort artistic“.

Liber este oricine să admire cât poștește operele prietenilor săi. Dar nu este deloc obiectiv și oportun pentru un scriitor apreciat și iubit ca d. Eliade, să uite că multe din traducerile făcute în italienește aparțin în realitate ultimului deceniu, — și să califice de pildă maculatura stearpă a unui Filip Aderca (vândută cu preț redus pe străzile Bucureștilor, în cărucioarele de vechituri ale editurii Alcalay), drept reprezentativă la noi și demnă de impus străinătății, — în vreme ce scriitorii de sevă curat românească, traduși sau în curs de traducere, să fie considerați că „nu reprezintă nici pe departe valoarea și axele acestei literaturi,“ și în loc să se înceapă cu scriitorii deveniți clasici la noi, să se exporte dibuirile îndoelnice ale unor scriitori

tineri de tot, ce poate n'au scris până acuma decât un roman sau două, din curiozitate sau diletantism.

În afară de aceasta, d. Eliade, citând numai pe dd. Iorga, Kirițescu, Agârbiceanu, lasă pe cetitor să creadă că numai aceștia au avut „fericirea“ de a fi traduși. Ar fi fost însă mult mai onest să fi amintit că au fost până acuma transpuși în limba italiană, adesea în câte mai multe opere, Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Brătescu-Voinești, Pătrășcanu, Sadoveanu, Rebișanu, Cezar Petrescu ș. a. (Scriitorul acestor rânduri are gata de tipărit o precisă bibliografie a autorilor români traduși în ultimii cincisprezece ani în limba italiană).

*

Al doilea punct atacat de d. Mircea Eliade e acela al valorii traducătorilor. D-sa afirmă că acești entuziaști traducători (parte din ei studenți italieni) or fi știind ei românește, „dar au singurul defect: nu știu să scrie italianește“. Aceasta e într'adevăr o chestiune foarte gingașă. Dar nu se întâmplă numai în cazul tălmăcirilor noastre din ultimii patru-cinci ani, în limba lui Dante. Noi știm că dacă am tria pe traducătorii români din limbile străine, am rămâne cu foarte puține elemente bune (când ne gândim la atâtea transpuneri, din italianește de pildă, dintre care multe nesemnate, după textul francez, pentru că erau făcute de scribi improvizați, inculți, ne-talentați...)

E ușor însă a vorbi despre alții. Când scriitorii noștri buni vor traduce din literații buni italieni, atunci vor putea ridica pretenția ca și ei să fie traduși de iluștrii scriitori ai Italiei. Iar până atunci e o pretenție exagerată și o lipsă de politețe față de entuziasmul acestor „studenți italieni în litere“. Ceeace s'ar putea spune e doar faptul că așa se prezintă actualmente situația: se scrie fără grija și demnitatea și eleganța cerută de canoanele până la un punct eterne ale *artei*; și aceasta nu atât în peninsula Apeninilor cât mai cu seamă în România, unde se constată din nefericire un nivel grozav de scăzut la studenții din ultimi ani. Și în afară de aceasta, noi credem că în orice caz, nu la d. Isopescu se înscriu cei mai răi studenți!

De aceea ni se pare cu totul prea aspră și pripită afirmarea d-lui Eliade, care ne amintește de altfel câteva aspecte triste, în legătură cu soarta traducătorilor (prin aceasta nu trebuie să înțelegem pe acei ce scriu numai pentru bani, neavând altă calitate decât domiciliul în București, ci pe aceia care își jertesc cu plăcere sau își înfrânează eroic, pentru timp îndelungat sau pentru totdeauna, veleitățile de a fi „creatori“). Aceștia, după o trudă îndelungată și

migăloasă, dar conștientă, sunt adesea rău văzuți de unii scribuleți, pe care i-au superbizat și amăgit ispitele madonnei Gloria. Și ce bine le-ar prinde acestora și culturii noastre în genere, convingerea că mai bună și mai foloșitoare e o traducere modestă, dar bine făcută, decât un maldăr de proze sau versuri anoste, pe care neconținut le înghite enormul și neîmblânzitul coș al Vremii, mai sever, vai, mult mai sever și mai vigilent decât îl cred atâția încrezuți sau nechemați!

Și acuma iată unul dintre cazurile interesante și instructive, chiar pentru d. Mircea Eliade. D. Ramiro Ortiz, severul profesor universitar timp de aproape un sfert de veac la facultatea din București, este un original și adânc critic de artă, un poet și prozator fin, un riguros istoric de literatură comparată și un distins filolog. Dintre italienii care ne cunosc bine și ne iubesc mult și limba, și literatura, este fără îndoială mai presus de orice comparație. Din înalta-i pricepere și din nobilu-i entuziasm, a tălmăcit un prea frumos mănunchiu de poezii de Eminescu, pe care le-a publicat destul de târziu (în 1928 în colecția sansoniană, condusă de d. Guido Manacorda), după aproape două decenii de cizelare și de studiu intens și iubitor. În Italia a fost bine primit de critică; la noi însă s'a găsit un june literat care, într'o apreciată și efemeră revistă din Capitală, l-a criticat cu cea mai mare cruzime, acuzându-l că nu știe nici românește, nici italienește.

D. Mircea Eliade se contrazice apoi penibil, când apreciază munca, talentele și entuziasmul d-lui Claudiu Isopescu. După ce îl numește „un excelent profesor de literatură“, îl acuză că e istoric și critic, și că de aceea „a ales cărți mediocre pentru tradus“ și „munca sa a eșuat din plin“. Apoi îi califică această activitate drept „un adevărat desmăț“: „muncă dezordonată, la întâmplare, fără criterii artistice“. Și, gândind astfel, „îi vine să urle“.

Noi credem că „un excelent profesor de literatură“ nu muncește dezordonat, la întâmplare, fără criterii artistice, ci dimpotrivă, ordonat și cu criterii serioase și obiective, pe care un simplu literat nu întotdeauna le are. Iar dacă un profesor universitar de literatură nu știe nici măcar să selecționeze câteva opere reprezentative din domeniul în care este specializat (ceea ce cere până și unui elev de liceu), — și „îndrumează la rele zelul tinerilor traducători“, atunci nu e nici pe departe „excelent“.

*

În sfârșit, a treia vină o găsește Statului Român, că nu intervine pe lângă cele mai „onorabile“ edituri italiene, care să ne tipărească (probabil

numai pe hârtie de Carrara!) D-sa găsește că „majoritatea traducerilor au „apărut la Carabba; altele la Istituto editoriale veneziano sau la nu mai știm „ce firmă obscură. Dece nu la Bemporad, la Vallecchi, la Treves, la Mondadori? Acestea sunt editurile care ar putea face reale servicii literaturii „române“ (transcriem numele proprii, fără „greșelile de tipar“ ale revistei „Azi“).

Și aici d. Mircea Eliade păcătuiește. Adică operele traduse (și calificate nereprezentative și rău tălmăcite), dacă ar fi apărut la alți editori, și-ar fi schimbat valoarea lor intrinsecă? Noi credem că dimpotrivă: am fi avut și mai mult de pierdut, făcându-se „mult zgomot pentru nimic“. Dar ce e adevărat e că aceste cărți, nu chiar așa de rele cum le crede d. Eliade (e destul să ne gândim la Sadoveanu și Rebreanu, Creangă și Caragiale), n'au apărut în urît sau prea urît vestmânt tipografic. Și apoi, literaturile slave de pildă, n'au apărut nici ele numaidecât la cei patru editori agreeți de d-sa. La Torino de exemplu s'a inaugurat, de prin 1926, o editură foarte prosperă, cu un plan uriaș în bună parte executat deja: „Slavia“ care le servește în mod foarte onorabil.

În materie de edituri, d. Eliade iarăși greșește. Iată inexactități: nu la Carabba au apărut cele mai multe traduceri românești, și nici la Istituto editoriale veneziano, — ci la noua și buna editură, astăzi florentină și puțin înaintea, perugino-venețiană, „La nuova Italia“, care a dat la iveală, între 1929 și 1933, vre-o zece cărți traduse din: Creangă, Slavici, Caragiale. Pătrășcanu, Agârbiceanu, Rebreanu, Cezar Petrescu și Camil Petrescu, — și unde d. Ramiro Ortiz și-a tipărit anul trecut ponderoasa „Varia Romantica“ (editura aceasta publică și o serioasă revistă lunară de critică și biografie, acum în anul V de apariție, „La nuova Italia“); iar editura Carabba, cu sediul e drept în Lanciano, un orașel dintre munții Abruzzilor, nu e de loc o editură obscură: existând de mai bine de o jumătate de secol, e foarte mult apreciată, atât pentru cărți didactice, cât și pentru diversele-i colecții literare: frumos tipărite, iscălite de buni scriitori și nu scurpe.

Cât despre celelalte „firme obscure“, noi știm de pildă că „Utet“ din Torino, care a tipărit în 1932 „Vita in campagna“ a lui Dănuț Zamfirescu, este una dintre cele mai strălucite edituri moderne italiene, bine cunoscută pentru eleganta și superioritatea tuturor publicațiilor și colecțiilor sale; iar faptul că s'au tipărit traduceri la diverse case editoare nu poate fi condamnat, pentru că nu e decât foarte explicabil și foarte firesc.

În privința editurilor recomandate de d. Mircea Eliade, avem iarăși de făcut unele obiecțiuni. Bemporad de exemplu e o bună casă editoare, însă mai ales pentru literatura infantilă (în ultimul timp a vândut casei

Mondadori drepturile asupra lui Pirandello); Vallecchi a ajuns la o relativă stagnare, ca și ilustra Treves, fuzionată nu de mult cu Treccani-Tumminelli. Dacă ar fi avut d. Eliade dreptul să râvnească pentru autorii români la o editură într'adevăr splendidă, aceea ar fi trebuit să fie Mondadori din Milano-Verona, — a cărei operozitate, ieftinătate și eleganță sunt incomparabile.

*

Concluzia la care a ajuns d. Eliade e firește contradictorie și discutabilă. Întâi ni se spune clar: s'au tradus „foarte multe cărți, ca în aliniatul următor să găsească această listă necompletă „(căci există în literatura română și alte opere decât acele pe care le-ar putea aprecia neobositul și eruditul domn profesor Claudio Isopescu“). Apoi: „proaste și mediocre, așa cum s'au întâmplat să cadă în mâna traducătorilor“, de unde reiese că tot ce cade din întâmplare, e rău, și că d. Isopescu nu i-a călăuzit de loc pe acești bieți traducători, cum ni se afirmase totuși mai înainte, și cum este și adevărat. Urmează după aceea: prost scrie italienește, prost, adică pedant, profesoral, nefiresc, fără viață“. Nouă ni se pare de o asprime demnă de o altă ocazie, această părere, ce condamnă definitiv și în bloc pe toți acești harnici și entuziaști traducători; și fără sens cuvântul „profesoral“: fie pentru că traducătorii nu sunt cu toții profesori, fie pentru că profesorii mai la urma urmei pot traduce în orice caz mai bine și mai firesc și mai cu viață, decât improvizații negustori de manuscrise traduse.

Altă calificare e la fel de nedreaptă: „fără talent tipărite la editur obscure dubioase“, — din care reiese că trebuie să ai „talent“ pentru a le plasa la cei mai buni editori, fiindcă toți ceilalți ar fi „obscuri dubioși“. În sfârșit, ni se afirmă că sunt „susținute prin propagandă, prin recenzii de complezență, prin articole prietenești, — iar după aceea tot d-sa dorește o propagandă „regizată altfel“ (probabil bazată pe articole „neprietenești“!).

Acestea sunt concluziile d-lui Eliade. Având ce e drept, un sâmbure de adevăr și o perspicacitate cunoscută la d-sa, ele sunt totuși pripite și deadreptul dușmănoase. Autorul lor e supărat că s'au tradus clasicii noștri sau contemporanii cei mai bine apreciați și cunoscuți, și nu s'a început desigur cu imberbii și dibuitorii literelor noastre, hămesiți poate după glorie. Noi însă regretăm că în locul unui articol ponderat și obiectiv, d. M. Eliade a oferit revistei „Azi“ o simplă șarjă gazetărească.

Pimen Constantinescu,

Idealul moral al lui Dostoewsky.

Sunt autori cari depășesc valoarea relativă și nu ies nicicând din actualitate. Aceștia nu sunt autorii unei epoci sau a unui curent literar, ci preconizatorii unui gând universal. Prin tragismul profund al creației lor, ei întrețin în noi flacăra spiritualității, a acelei spiritualități care nu provine din rațiune sau sisteme filozofice ci din sentiment.

Dostoewsky, marele predicator al religiei suferinței, a atins universalitatea prin opera sa ale cărei rădăcini sunt adânc înfipte în solul uman. Această operă e străbătută de un suflu, mistic: recunoașterea suferinței ca mijloc de înfrățire între oameni. Această suferință se coboară până la morbiditate; ea ne arată că omul în boală, purificat de năzuințele brute ca: vanitatea, ambiția, ura, ipocrizia, îi mai rămân calitățile pure ale inimii, sinceritatea și iubirea, care nu pot fi atrofiate de maladie, ci din potrivă eliberate prin ea de sub tirania calculului.

Lucrarea care rezumă mai bine tendințele acestui mesianism slav, în care Dostoewsky a încercat să se zugrăvească pe sine, nu cum era ci cum ar fi dorit să fie e „Idiotul“. Eroul, Prințul Muișkin, epileptic și nevropat, împingând bunătatea până la prostie, e omul cu suflet de copil singurul care prin structura sa psihică te apropie de aceea stare morală, care formează idealul autorului. S'ar părea că un astfel de om, lipsit de facultățile de orientare în lupta pentru existență, e sortit pierii; dimpotrivă, asistăm la un fenomen contrar. Eroul nu pierie, ci prin blândețea lui, prin iubirea de oameni, prin sinceritatea și simplitatea lui cucerește toată lumea. Femeile devin sclavele lui, ceea ce pune în uimire pe bărbați, cari se servesc de întreaga lor forță rațională pentru a atrage atenția lor. Sincer ca un copil, acesta e idealul dostoewskyan, luat din preceptul evanghelic. Ca să ajungi la el trebuie să-ți anihilezi o parte din tine, să distrugi părțile așa zise intelectuale cari nu produc decât deșertăciuni și să lași frâu liber inimii, care e singură în drept să reguleze raporturile oamenilor între ei. Indiferent dacă aceasta se face cu prețul boalei sau al suferinței.

Desigur pentru noi europenii acest fel de a privi omul, acest ideal moral, ni se pare paradoxul și îi atribuim unui produs fantastico-mistic al țării tuturor contrastelor.

Totuş farmecul ce-l exercită e nemăsurat. Opera lui Dostoewsky adâncă prin conținut, umană și tragică, este o școală pentru timpul nostru. Din ea se desprinde valoarea suferinței și alturismului evanghelic. Lectura ei întrece adeseori în frumusețe cărțile speciale de morală, cari tocmai prin specialitatea lor devin odioase.

Ionel Neamtzu.

Velerim și Veler Doamne. Roman de Victor Ion Popa

Editura „Cultura Națională“ București 1934 Pag. 451.

Domnul Victor Ion Popa aduce în romanul acesta, cel dintâi în cariera D-sale de romancier, viziunea acelor rare frumuseți ce curg din natura, din tradițiile, din freamătul dragostelor mereu tragice și mereu vii, din neliniștea credințelor aceluiași colț de lume, cu existențe la limită, ce se cheamă sufletul Moldovei.

Întâmplarea face, ca ocașul Manlache Pleșa, eroul principal, care fusese condamnat la zece ani muncă silnică pentru omor, — răzbunare — legitimă apărare, — sau numai brutală și fatidică reacțiune a sufletului său de primitiv, — în clipa când trebuia să răspundă ibovnicului nevestei sale, — taină pe care a păstrat-o cu cea mai îndărătnică tăcera, odată liberat, să ajungă paznic la curtea arendașului Leon, de pe moșie Călmățui, ținut din Valea Siretului.

Este acest Manlache Pleșa, groaza lumii, un uriaș cu trupul nesfârșit și greu de vlagă, dar cu sufletul treaz în lumina de afară și istovit în singurătatea răsvrăitoare de o caldă și duioasă căutare de sine, pentru a orândui între cele omenești duhul umbrei și dragostei lui, de care s'a aninat cumplită toată osânda acestei lumi.

Dar Manlache Pleșa e un predestinat ireductibil al răului.

Un crâmpel de dragoste cu fata Ruxanda, o coincidență brutală care-l face să fie bănuț ca autor al unei noi crime, prigoana plină de peripeții dramatice, în care se prinde figura centrală a romanului, Moș Petrache, — cantonierul, tainitorul nevinovății lui Manlache și îngerul lui bun, conturează masiv, aspru și greu, caracterul dâr, îngenunchiat de un tragic destin, al vieții lui Manlache Pleșa.

Și hotărăște acest destin drumurile din urmă :

Ruxanda măritată cu argatul Ion, ciung și hain, moare când naște; iar ocașul Manlache, se prăvale alături de Firicel, ființa dragostei și singurătății lui, într'o încercare cu un rus, din curtea conacului dela Călmățui, încheindu-se astfel pentru totdeauna viața de osândă a lui Manlache Pleșa.

Sufletul acestui roman, dens, organic construit, halucinant de realitate este la răspântia tragică a celor două idei largi și care angajează toată lumea romanului: *destinul și credința.*

Două forțe contradictorii, în veșnică tensiune, în veșnică luptă, de unde caracterul eroic al romanului.

Pentru că Manlache Pleșa nu este numai eroul cu sufletul nostalgic

al unui roman, dar insul angrenat în luptă dârză cu năpasta, cu întunericul propriei sale umbre, cu osânda propriei sale vieți.

La caracterul eroic al romanului se adaugă și cealaltă mare figură, — Moș Petrance — bătrânul isteț și simplu, cu credința sa neșovăelnică, crescută ca un copac de lumină din rosturile tainice și drepte ale vieții lui nefîntinate, din sentimentul ireductibil al imanenței dreptății în lume, prin cuvântul lui Dumnezeu.

„Dacă s'o întâmpla; voia Celui-de-Sus o hi.

Dar cred eu că Dumnezeu are și el cuvântul lui“...

li dreptatea lui Dumnezeu, așa să știi matale“... (Pag. 230).
asă grăit-a Moș Petrance.

Un fir roșu de umanitate dreaptă străbate în dragostea lui Moș Petrance pentru Manlache, mângâere târzie, dar vie a dragostei de părinte fără odraslă, în dragostea lui Manlache pentru Vasiliță, — nălucă a unei fericiri mereu răpuse de împrejurări, — dragostea pentru Firicel, care „și-a făcut intrarea pe lume și în inima lui Manlache Pleșa lunecând pe un fir de iarbă sărutat de o fată mare“; — o lume îndurerată, — căci sunt cu toții prinși în copcile aceluiaș destin, o strictă interdependență estetică, pe care autorul a exploatat-o magistral — hotărăște aceasta, — o lume simplă și gravă în tainicele el aspirații, eroică în revendicări, stinsă în înfrângerile destinului.

Fiecare rând, fiecare clipă, picură de realitate estetică.

Un roman și cel mai autentic al acestui sbuciumat suflet românesc; roman întrunind toate cerințele genului: epic, de o mare vigoare și amploare, dramatism susținut de remarcabilă factură și continuă tensiune, o reală arhitectonică, — bloc compact și imens de viață, — structurat cu un dinamism savant, o undă de lirism învăluitoare și cald, o umanitate perfect-diferențiată și individualizată și totul într-o limbă, ce dă romanului o culoare de autentică viață românească.

*

Marșul Femeilor. — Roman —

Editura Ciornei — Buc. Colecția Rosidor. Pag. 188.

Domnișoara Alice Gabrielescu aduce o nouă, documentată și serioasă pagină de investigație psihologică.

De astădată, în lumea complexă și ireductibilă a femeilor, feminității și femininului.

Teme mari, pentru spațiul prea restrâns al romanului.

Autoarea a izbutit însă să învingă dificultățile unui material prea vast și nediferențiat, dându-ne figura Anei — eroina principală a romanului, care priusă în chemările și neliniștile unei alte vieți se întoarce în taina rosturilor feminității ei directe și imediate, cu gesturi calde de ocrotire și de mângâieri.

Feminismul este problema centrală a romanului. Autoarea-l constată, îl scrutează cu egală înțelegere obiectivă și serioasă observație, îi adâncește semnificația și-l admite pe un plan exterior de viață al femeii.

Autoarea nu acordă problemei un rol mai grav și mai bogat în consecințe, decât acela pe care i-l va aduce mecanismul și rosturile unei societăți în evoluția ei firească.

Totuși sunt sublinieri interesante ca problema *eugeniei*, care prin glasul lui Filip Tironi își accentuează importanța.

Un roman, mai puțin; dar o frescă foarte interesantă, plină de analize de observație calmă, și aprofundată a tot ceiace trece în conștiința artistică a acestei evaluate scriitoare.

*

Ioan Al. Bran. Lemeny „Talaz“ Poezii,
Brașov Pag. 67. 1933.

Pe lângă unele poezii de autentică factură sentimentală, poezia D-lui Ioan Al. Bran Lemeny, aduce într'o frumoasă limbă românească, un ritm inegal: când domol și împăcat cu sine, contemplativ, — când răsvrătit, și temerar în „Descătușare“.

„Și m'au lătrat jgodiile hâde,
„D'n carnea mea atâți căței au rupt,
„Și la răspântii m'așteaptă un gâde,
„Când vipere din sufletu-mi au supt.

„Mă 'nalț în sus cu sufletul văpae
„Cu trupul sângerând din răni adânci
„Ce mi le scaldă, molcolm, stropi de ploae
„Acolo'n zarea albă de sub stânci.

Remarcabilă prin sinceritatea inspirației și realizare plastică e și poezia „Valea sufletului meu“, precum și capitolul cu traduceri din literatura germană și maghiară: Goethe, Zillich, Michail Albert, Ady Endre, Kacso Sándor.

*

Constantin Miu — Lerca. — Biblice, Poezii 1932 Timișoara.

Inspirație panteistă, în ritm biblic, cu simboluri delicate, — multă culoare — lumină și calm, iată factura poeziei D-lui Miu Lerca, ce pipăe pe urmele inspirației D-lor L. Blaga și Nichifor Crainic.

Versuri libere, imagini vii, scăpărătoare, un lexic căutat și prea dialectal uneori :

Deșteptarea ;
„Din ugerul umed al nopții,
Cocoșii mulg zările.
În rouă-și botează parfumul, florile.

Pe umerii pământului,
Se scurg luminile, curate
Ca laptele din sfârcul fecioarei Preacurate.

Pornit-au blânde,
Cirezile,
Să rumege flămânde,
Livezile.

Undeva un car,
Își scârțâie lenos mersul, pe hotar.
Spre răsărit,
Fioarea soarelui, își pleacă rodul obosit.

Ecaterina Săndulescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Destăinuirile Colonelului Mihu de D I C. Manolache.

Editura „Adevărul“.

În ceasul în care își încheie cariera ostășeașcă, prin tradiționala masă camaraderească, Colonelul Cosma, „Mihul copilul“, cum îl botezaseră subalternii, simte nevoia destăinuirii unor fapte cari i-au amărât sau înălțat sufletul în tot acest timp. Aceste destăinuirii au înțelesul unor jaloane ce marchează, în deobște, drumul vieții ostășești, cu mărunte și să-âitoare cotituri dar și cu înalte piscuri, după care poți privi senine și odihnitoare zări.

Amărăciunea Colonelului Cosma constă în faptul că „păcătuiind“ în potriva regulei (regulei după acele vremuri, desigur,) scrie o piesă de teatru cu subiect evanghelic „Pe căile Lui“, pe care în entuziasmul său o citește Maiorului. Pe atunci era Căpitan. Prins de farmecul propriei sale opere, nu observă plictiseala și moțăitul omului în a cărui prețuire își pusese toată nădejdea. Sfo-âitul maiorului îl trezește brusc. Îi găsește totuși o scuză; oboseala serviciului. Îi lasă manuscrisul spre a-l citi în liniște și pe 'ndelete. După câțeva vreme îi este restituit, fără a-i spune un cuvânt. La memoriul calificativ însă, nu uită să-și consemne părerea : „Ofițerul a scris o piesă *pe caii lui...*

Păcat că acest ofițer se ocupă mai mult de caii lui, decât de companie...“ Desnădăjduit, ofițerul literat își caută mângâerea în mijlocul unei societăți de scriitori autentici, încrezuți și bine hrăniți; aci însă întâmpină disprețul unanim al acestora, cari nu concepeau pe ofițer decât acolo, între zidurile cazarmei și cu preocupări strict cazane.

Viața Colonelului Cosma a cunoscut și satisfacțiuni. Trebuind să judece procesul unui ofițer, deși i se sugerase de către Generalul comandant ideea unei aspre condamnări, convins de nevinovăția acuzatului, îl achită. În momentul în care își aștepta deslănțuirea urgiei, Generalul îi strânge mâna călduros, răsplătindu-i astfel cinstea și tăria lui de caracter. Apoi, când a trebuit să se însoare... Trecând peste piedica înfiptă dârș și de neînălțurat a unei căsătorii cu „nepoata Colonelului“, ia pe fata popii Iftimie, suflet liniștit și curat, curat ca apele și aerul satului în care își trăia viața.

Volumul se completează cu câte-va schițe și nuvele, prinse în linii desăvârșit artistice. „Romanul îndoalei“, „Problema durerii“ și „Crestitor“, pline de duiosie, dovedesc priceputa cercetare a sufletului omenesc, înțepenit la răscrucea drumurilor vieții. „Septembrie“, „Candoare“ și „Un caz de turbare“, cuprind întâmplări pline de humor. „Execuția lui Cotoi“, filă desprinsă din romanul imens și sfâșietor al războiului, de un dramatism dur, poate figura printre piesele de antologie.

Cartea D-lui Colonel Manolache este un dar prețios pe care literatura neatinsă de destrăbălările moderniste îl oferă cititorului în a cărui clădire de suflet caria perversității n'a isbit să sape galerii.

*

Biblioteca **Pământ și suflet oltenesc**, apare la Craiova sub îngrijirea D-lui Nicolaescu-Plopșor, publicând în fiecare din numerile ei câte un mănunchi ales din operele creatorilor literari olteni, însoțit de scurte însemnări bio-bibliografice și portretul autorului.

În primele numere au fost publicați: N. Milcu, Ilarie Dobridor și I. Popescu-Polycler.

Vor urma un întreg șir de scriitori dispăruți precum și tineri în cari talentul literar a prins făgăduitoare înmuguriri.

Îngrijit prezentată, biblioteca D-lui N. Plopșor va putea să recolteze în paginile ei rodul bogat al ogorului literar oltenesc.

Pentru tinerii scriitori, această publicațiune este o fereastră deschisă larg și la timp, în lumina căreia aceștia își vor putea crește năzuințele lor îndreptățite; pentru cei ce urmăresc manifestările regionale de cultură, un edificator și fericit ghid.

*

Gorjanul, publicație săptămânală de informațiuni și cultură ce apare la Tg. Jiu sub direcția D-lui Jean Bărbulescu, a împlinit 10 ani de viață,

Numărul comemorativ a apărut în 44 pagini, cu numeroase clișee și material variat. Constatăm interesul deosebit al acestei publicațiuni pentru manifestările literare, cuprinzând înrânsul portretele și producțiile a numeroși scriitori olteni. Gândul curat în care și duce viața, robustețea cu care a putut birui, trecând peste greutățile unui deceniu de luptă, nu poate să nu trezească în noi bucuria și entuziasmul. Cu atât mai mult, cu cât isbânda **Gorjanului** a fost realizată cu ajutorul unor arme confecționate în arsenalul de adâncă înțelegere și sprijin al cetățenilor locali.

Paul Constant.

Superstiții populare române în reviste străine.

Intr'unul din numerele revistei germane „Revue des Monats“ a apărut alături de scrierile galante și fotografiile vedetelor de cinematograf, un pasagiu inedit prin conținutul lui. Un publicist german, Robert Wenzel, care de sigur a avut drum prin țara noastră, prezintă un fragment de legendă românească — legenda Priculiciului — pe care a dramatizat-o într'o expunere de întâmplare concretă. Redată într'un autentic colorit local, cu denumiri și termeni pitorești extrase din lexicul moral român, autorul schiței a izbutit să trezească interesul publicului german ghiftuit cu literatură galantă și doctrină politică, pentru care savoarea populară a unui mediu naiv, în care spiritele și deavolii au încă drept de cetățenie, e identică cu o excursie în lumea basmelor.

Schița începe cu un fel de introducere în taina credințelor poporului nostru și cu o geografie sumară a sensibilității sale cosmice și supranaturale. Urmează descrierea povestirii într'un stil natural, în care autorul încearcă a se identifica cu stilul povestitorului anonim : poporul. Subiectul e pe cât de simplu pe atât de macabru : Un flăcău vine la o fată să o ceară în căsătorie. Fata se îndrăgostește de el și se logodește. Intr'o zi pe când veneau ambii dela un târg, traversând noaptea o pădure, logodnicul ei se ascunde printre copaci, și reappare sub forma unui câine. Fata e gata să leșine de spaimă, căci câinele a început să râdă în loc de a lătra. În momentul când vrea s'o muște, o scântee de credință luminează mintea fetei : pronunță numele lui Christos și face semnul crucii. Arătarea dispare urlând, iar fata pornește spre casă, frământând constatarea dureroasă că logodnicul ei a fost un priculici.

Desnodământul fantastica ca mai toate sfârșiturile de acest gen, unde imaginația poporului găsește o largă contribuție. Valoarea a cestei bucăți nu rezidă totuș în aspectul ei folkloristic sau literar, ci în întrebuintarea ce i s'a dat ca material de propagandă românească. Să sperăm că pe viitor vom descoperi lucruri mai prețioase din punct de vedere literar cari să redea mai bine latura afectivă și intelectuală a locuitorilor țării noastre.

Ionel Neamtzu.

CRONICA TEATRALĂ

Turneul Maria Filotti: „Elisabeta Regina Angliei, piesă în 5 acte și 10 tablouri de Ferdinand Brukner.

„Elisabeta regina Angliei“ de Ferdinand Brukner, ne-a dat prilejul să admirăm puternica creație a d-nei Maria Filotti, venită în turneu în a doua decadă a lunii Decembrie. Regretăm că rezultatul material nu a fost cel meritat, aceasta datorindu-se dezorientării, complete a publicului care de atâtea lor a fost amăgit în așteptările sale, cu piese și ansambluri inferioare.

Brukner ne-a înfățișat în toată plinătatea ei, cu multă vigoare, figura măreață a reginei Elisabeta, menținând adevărul istoric: cârmuitoare minunată, cultă, energică și poruncitoare, rea până la paroxism, dar și bună, religioasă, plină de sensualitate...

Regina Elisabeta e o piesă, în care cele 10 tablouri slujesc — independent unul de altul — să ne reliefeze în lumina adevărului istoric, pe regina Angliei în deosebi, și pe Filip, regele Spaniei, păstrându-se atmosfera timpului.

Preocuparea autorului a fost redarea caracterelor nu prin conflict și intrigă dramatică, ci printr'o cât mai judicioasă analiză a personajilor principale; de aceea piesă e lipsită de acțiune, fapt care uneori obosește spectatorul, din cauza continui concentrării asupra desfășurării scenelor. Tot timpul însă, gama sufletească vibrează, personagiile se conturează, trăesc. Timp de trei ore e

o defilare de momente istorice, sugestiv întocmite, slujind a ne înfățișa pe Elisabeta, — care dominează întreaga situație prin propria-i voință — cât mai apropiată de realitatea istorică. Ferdinand Brukner, un observator cu multă intuiție artistică, a reușit printr'o analiză subtilă, să fixeze caracterul atât de complex al reginei Angliei, ca și a celorlalte personaje, investimându-le cu hlamida adevărului istoric.

Pentru un rol ca acela al reginei Elisabeta, nici nu era posibilă o interpretă mai bună ca d-na *Maria Filotti*. Domnia sa printr'un joc sobru și concentrat, lipsit de artificialitate, a căutat să ne redea caracterul atâta de ciudat al celebrei regine. Jocul acestei mari artiste, este simplu, însă profund uman și firesc. Contopită cu personajul, nuanțează minunat stările sufletești, obținând efecte puternice. Regina Angliei este cea mai minunată creației a d-nei Filotti și totodată creația scenică ce va rămânea în istoria teatrului.

*

Tănărul *Coco Danielescu*, a reliefat cu multă căldură și antrenamentul dificilul rol al contelui de Essex. Teatra și cu gesturi largi *d Rogalski* în lordul Francis Bacon. O mențiune frumoasă pentru jocul degajat al *d. Joles* în Locot. Plantagenet și *d. Soare* în lordul Gresham.

*

D. Tancovici-Cosmin, în rolul regelui Filip, ne-a făcut impresia unui diletant. Regretabil, că după 25 de ani de teatru, domnia-sa nu e stăpân pe gradatie și nu-anțare. În scenele care ar fi trebuit să impresioneze, d. Cosmin prin jocul său, a produs efecte contrarii — ilaritate. Socotim, că d. Tancovici ar trebui să închidă scena în cripta amintirilor.

Conturat simpatic rolul damei de onoare, de către d-na *Adriana Serban*, într'o continuă ascensiune. Restul ansamblului mulțumitor.

DI. Soare Z. Soare a contribuit într'o bună măsură la succesul spectacolului, prin punerea la punct a jocului, bineînțeles acolo unde artistul a putut ajuta cu talentul.

Regia d. C. Botez, laudabilă.

Turneul George Vraca: „*Sex-Appel*“ *L'ennemie*,—comedia în 8 tablouri de **Andre Paul Antoine**.

*

Numele D-nei Maria Mohor și George Vraca, pot gira cu succes un turneu, ambii reprezentând personalități apreciate în teatru; de aceea socotim că aceasta ar fi fost deajuns să asigure izbânda, ne mai fiind nevoie să se lanseze reclame libidinoase, de soiul celor plasate pretutinderii, și nici denumirea piesei să fie schimbată din „*Dușmanca*“ în „*Sex-Appel*“ marea comedie a dragostei. Sistemul acesta de reclamă e cu totul dăunător unor artiști, care se bucură

de încrederea publicului, acest public care nu frecventează teatrul pentru afișe și titluri cu accente erotice.

*

Sex - Appel de Andrei Paul Antoine este o causerie, a cărei teză se rezumă în a reliefa femeia în toată plinătatea ei de răutate și viclenie, față de bunătatea bărbatului. Autorul a plasat această femeie în trei epoci distincte și în trei atitudini deosebite, față de trei tipuri de bărbați: ambițioasă, materialistă și amantă, pricinuind în fiecare epocă câte o victimă, întâi prin indiferență, al doilea prin trădare și al treilea prin dragoste ucigătoare.

Finalul se petrece în zilele noastre, și marchează contrastul între femeia ce reprezintă acuma trecutul și fca ei ce reprezintă prezentul, manifestat prin emancipare, energie, muncă intelectuală, dragoste subtilă; toate însă angrenate în reminiscentele atavice ale trecutului, peste care nu se poate trece.

*

Teatrul lui Antoine nu aduce nimic nou nici ca tehnică, nici ca factură, militând tot în cadrele tradiționale. Ceiace se remarcă e dialogul viu și susținut, care te identifică pe tine spectator cu scena; așa numita femeie cu sex-appel este redată fragmentar, fără a se depăși conturarea. Celelalte personaje sunt lipsite de viabilitate, deși se întrevede strădania autorului de a le fixa într'un cadru bine distinct. Bzar și într'o măsură original, locul unde se desfășoară acțiunea, cimitirul, impresionant prin

cadru imaginat de autor, nu însă prin acela de redare.

Piesa place prin ușurința și priceperea cu care sunt puse în mișcare personagiile, cât și prin teza oarecum ciudată ce ni se aduce; autorul știe să țină atenția încordată a spectatorului, știe să-l amuze și să-l intereseze, fără însă a depăși superficialul.

Dacă textul original conține expresiile, târfă, scroafă, javră, scârbă, etc. credem că ar fi fost necesar să fim dispensați de ele, pentru că în afară de o complectă repulsie, nu au servit cu nimic la fixarea individualității elementelor componente ale piesei.

*

D. Victor Ion Popa a căutat să diferențieze interpretarea d-nei Mohor față de aceea a d-nei Buzescu, deținătoarea rolului la București. Nu am putea spune că felul de a vedea al d. Popa a fost fericit. Socotim vulgarul împins prea departe, reușindu-se a ni se da un caracter specific de trivialitate. Dacă prin imposibil admitem că femeia redată de Antoine ar fi cea văzută de d. Popa, femeia urmând evoluția de stilizare către creația desăvârșită, cu reveniri uneori la vulgaritatea primitivă a stărei sale sufletești, nu putem fi însă de acord că această femeie care atinge în ultima epocă (aceia de amantă) perfecțiunea, să se 'ndrepte la bătrânețe acolo de unde a pornit. Ori cât s'ar afirma că bătrânețea e o reîntoarcere spre copilărie, o revenire la primele manifestări, nu credem. O reminiscență, da, o revenire totală, însă nu.

Numai grație unei excesive bunăvoinți, *D-na Maria Mohor* — punându-și la contribuție întreg talentul — a reușit să se adapteze situațiilor psihologice izvorâte din interpretările ce le-a dat directorul de scenă. Cele patru epoci, reliefează o femeie aproape deosebită de la o epocă la alta, lipsită de omogenitate și tranziție lentă.

Rolul amantului, interpretat de **d. Vraca** a fost redat cu mult temperament, avânt și tinerețe. Jocul său e tot ce poate fi mai omenesc, degajându-l de superficialitate și ireal. Fiecare gest e exteriorizarea unei stări sufletești, inbiat de o voce caldă ce dă un farmec interpretării.

D. Vraca se indentifică cu rolul, trecându-l printr'o gamă tonală, ce depășește ansamblul. În jurul d-sale totul se estompează, totul se șterge.

Cu mult bun simț interpretarea **d. Nove** în marinarul.

D. Manu mai puțin șarjat ca de obicei, în rolul soțului.

Turneul Tony Bulandra: „Sărutul în fața oglinzii“ piesă în trei acte (8 tablouri) de **Fodor Laszló**.

*

D. Laszló, autorul mult comentat al piesei „Soarele de Biserică“, a pornit la drum trupa teatrului „Regina Maria“, cu noua sa lucrare „Sărutul în fața oglinzii“.

Mai puțin inspirat de data aceasta, autorul ne ridică pe culmea ivealului, pornind de la o temă cu totul greșită. Un sărut

în fața oglinzii, care deșteaptă în bărbat bănuiala că este înșelat, așa cum mai înainte un alt sărut dat în fața unei oglinzi, convingând prietenul său că este înșelat, extermină printr'un glonte de revolver femeia necredincioasă. Aceasta e schema piesei, în jurul căruia autorul a brodat, în 8 tablouri, o acțiune susținută și emotivă. Nu știm care a fost principiul călăuzitor al său, pentru a ajunge la concluziuni cu totul greșite și neverosimile: uniformitatea înșelării bărbatului, aceleași mișcări, aceleași atitudini, aceleași reflecții, aceleași frământări sufletești, aceiași dorință de răzbunare. Totul se petrece după un anumit clișeu, în care se identifică după autor, întreaga masă a femeilor necredincioase. În această piesă, autorul nu a urmărit decât efecte ușoare scenice, pentru care a îmbrățișat irealul, neținând seama că neverosim'lul nu poate fi viabil. D-sa a fost obsedat de partea morală, căutând a o scoate în evidență, fără a mai ține seama dacă logic e admisibil. Dacă individualitatea, de cele mai multe ori, nu păstrează aceleași sentimente și mișcări, cu atât mai puțin putem admite, ca o întreagă colectivitate să îmbrățișeze uniform, aceleași sentimente și aceleași mișcări, așa cum numai pe o cale mecanică s'ar putea obține. Ceiace ne-a redat Fodor Laszlo e naiv ca temă și ca mod caracteristic al său de a vedea. Fragmentar luată piesa, are scene de adânc dramatism, susținut într'o gradație minunată. Aceas-

ta însă, nu poate acoperi greșala fundamentală de a angrena în joc o temă ce nu aparține realității, ca și lipsa de reliefare a stărilor sufletești, ce sunt numai vag conturate.

În fruntea interpreților trebuie pus *d. Storin*—Walter Petterhoffl—acest artist de mare talent,— a cărui joc e numai emotivitate. D sa exteriorizează conflictul lăuntric, cu mijloace simple dar convingătoare, stăpânind suferințele și simțimintele. Între *d. Storin* și regretatul *Radovici* e o mare afinitate artistică, al cărui exponent își găsește asemănare în simplitatea interpretării, apropiată totdeauna de realitate și identificare perfectă cu rolul. În scenă *d. Storin* aparține numai personajului întruchipat, căruia îi dă viață, așa cum numai d-sa știe să dea.

*

D. Tony Bulandra — *Paulo Förster* — a dat rolului un avânt sufletesc neasemănat. Jocul său e cald și cuceritor, înfioară și zbuciumă. Sunt stări pe care *d. Bulandra* le trăiește atâta de real încât ține sub stăpânire întreaga masă a spectatorului. Scenele, din închisoare — întrevederea cu *Péter* — aceia a pledoariei și a verdictului, sunt uimitoare realizări de adevăr.

De un comic susținut, lipsit de șarjare, *d. I. Țaranu*, a cărui revenire ne bucură. Credem că s'a convins și d-sa că efectele comice se pot obține nu numai din exhibiție. Ceiace a realizat în

Dr. Schurze e demn de laudă, deși trebuie să recunoaștem că între interpretarea sa și aceia a d-lui Maximilian, preferim pe cea din urmă.

Maria Förster, a fost interpretată de d-ra Nely Sterian cu cu multă convingere, reușind uneori să ne emoționeze printr'un joc nuanțat și aproape corect. Dorim însă să fie mai puțin influențată de jocul fostei sale profesoare — d-na Lucia Sturdza Bulandra — de la care a reținut și modulațiile vocii.

Restul ansamblului, un mănunchi de mediiorități.

Decorurile proprii, simpatice.

Regia, mulțumitoare.

*

Turneul Leny Caler: „Riri“ comedie în 5 acte de F Busch

Primul turneu, în această stațiune, al Teatrului Ventura, ne-a vizitat la începutul lunii Februarie, cu lucrarea lui F. Busch „Riri“.

Fără a fi decât o comedie onestă, totuși evidențiază o acțiune bine încheată, în care abundă situațiile comice, îmbiind buful cu liricul. Piesa amuză și înduioșează, cu atât mai mult, cu cât se raportează la viața trepidantă a zilelor noastre. Deși aprofundarea ansamblului lipsește complet, Ririe atât de bine redată, încât trei cu vederea lipsa de omogenitate. Nu știm dacă citită, comedia ar putea lăsa aceiași impresie, pentru că trebuie să afirmăm ca jocul d-nei Caler a contribuit mult la reliefaarea personajului. Dacă autorul a

căutat să ne prezinte un spectacol de amuzament, recunoaștem că a reușit; însă numai atât. Peste mediocru nu s'a de pășit.

Acțiunea e banală și ca de obicei în comediile ușoare, primează neverosimilul, pentru a se obține humorul. Totul se rezumă la stradania pe care Ririfata modernă a vremurilor noastre, cu orizonturi largi și cu o mare puritate sufletească, — o duce pentru ași convinge sora cea mare să nu divorțeze, deși e convinsă și ea de mizantropia și ciudatenia omului de care și-a legat viața sora sa. Cu toate acestea duce lupta, spre a satisface dorința mamei sale — văduva de războiu a unui general, care își câștigă existența patronând un debit de tutun — ce găsește această intenție de despărțire un pas greșit.

Situațiile create de curățenia sufletească a acestei fete, — de abia plecată depe băncile școlii, care nu cunoaște și nici nu se teme de primejdiile ce o pândesc la fiecare pas, urmărită numai de gândul că trebuie să izbutească cu ori și ce preț, dă piesei un farmec, ce împletește comicul cu duiosia. Veselia, tristețea, revolta, uimirea, frica și în cele din urmă triumful, captivează spectatorul, care parcurge acelaș drum cu personajiu principal.

Comedia lui Busch nu obosește, nu revoltă, nu destrămă sufletul, ci dimpotrivă, îl liniștește și-l mulțumește. E un merit care arareori îl găsim azi în teatru.

D-a Leny Caler—Riri—a interpretat cu vioiciune și vervă un rol simpatic. A știut să răspândească în juru-i voie bună, nu prin artificii actoricești, ci printr'o naturală punere în funcțiune a tinereței sale exuberante, doțată cu un talent veritabil. A trăit rolul intens și cu adevăr, trecând cu multă agilitate dela comic la duioșie. D-na Caler a găsit rolul potrivit mijloacelor sale artistice, rol căreia ia dat un avânt ce a depășit cu mult intențiile autorului. Comediană de mare rasă, exteriorilagă o gamă neîntrecută de humor, obținut printr'un joc de un realism copleșitor.

D. Ronea — contele Otto Marrenzi — incolor. Pe lângă un joc stângaci, accentul d-sale enervează.

Reuniunea română de muzică „Gh. Dima”, Sibiu: „Salba de aur” operetă în 3 acte. *Libret*: Alim Burlănescu. *Muzică*: George Fotino.

În decursul lunii Februarie s'a reprezentat pe scena Teatrului Orășenesc, sub auspiciile „Reuniunii Române de Muzică „Gh. Dima”, opereta românească „Salba de aur”, de bătrânul compozitor *George Fotino*.

Reprezentarea acestei lucrări, după câteva decenii dela compunerea ei, se datorește animatorului de muzică d. profesor *I. Delu*, care printr'o muncă de aproape 2 luni, a reușit cu un an-

Monoton și lipsit de personalitate d. *Tomică*, în rolul soțului. Acelaș pe care-l știm din operetă, acelaș în tot ceia ce a jucat în întreaga carieră. Peste anumite posibilități de redare nu depășește.

Helene-văduva de războiu interpretată cu mult antren de *D-na René Anie*, care a reușit să ne dea o bătrână simpatică și omenească.

Cu mult nerv, evitând ridicolul, interpretarea d-rei *Tilda Radovici*, a cărui apariție o salutăm.

D. Holban, într'un rol epizodic-clientul-a reușit să exteriorizeze o figură bine conturată, dintr'un joc degajat.

Restul ansamblului mulțumitor
Direcția de scenă: d. *Soare Z. Soare*.

Mircea Alexiu.

CRONICA MUZICALA

sambulu de diletanți, să ne dea un spectacol bun de muzică românească, punând în valoare interpretii și partitura.

Admirăm la d. Delu exteriorizarea recunoștinții, față de fostul său profesor, căruia în amurgul vieții, a căutat să-i dea satisfacția ași vedea opereta jucată, sub bagheta celui mai bun elev al său. Mărturisesc că am fost emoționat, zărind pe autor ascultându-și cu ochii plini de lacrimi, munca atâtor nopți de veghe, închinată artei și frumosului.

*

Acțiunea se brodează în jurul

unei idile de față, din care nu lipsește specificul folclorului românesc: vrăjitoare, comoară, necuratul, iele, etc.

Libretul e scris într'un stil greoi, în versuri asimetrice, lipsite de sensibilitate. Personagiile sunt inexistente ca redare, lipsite de viabilitate. Singurul, care într'o oarecare măsură se conturează, e Uța vrăjitoarea, fără însă a depăși superficialul. Totul aci e incolor, neverosimil, nelămurit. Intreaga lucrare e fragmentară, lipsită de coeziune. Tehnica nu l'a preocupat de loc pe autor, personagiile intrând în scenă la voia întâmplării. Frăsina, în jurul căreia gravitează întreaga operetă, este atât de stins redată, încât la sfârșitul spectacolului nu se poate cătuși de puțin defini. Păcat că d. Fotino a plasat muzica pe un asemenea libret, pentru că într'o bună măsură urmărit de text, partitura a fost influențată, neputându-se depăși anumite resurse de reliefare.

Lăsând la o parte textul aproape imposibil, muzica evidențiază în bătrânul compozitor, un maestru al muzicii românești. Muzica sa e liniștitoare, te poartă pe culmile artei, marcând frumusețea neîntrecută a motivelor noastre naționale.

Trecând peste lipsa de omogenitate care domnește în întreaga partitură—rezultată desigur din cauza textului—și luând-o numai fragmentar această lucrare, găsim bucăți care te captivează prin puterea de emotivitate și prin coloratura specificului românesc. Sunt părți în această o-

peretă, fără rival în compozițiile de structura română. D. Fotino este un meșter neprețuit, care va lăsa în istoria muzicii o frumoasă amintire.

Rapsodia română executată între acte, ridică pe culmi de înaltă sensibilitate talentul bătrânului compozitor craiovean.

Înainte de a trece la interpretare, găsim necesar să aduce laude tânărului dirijor, *D. I. Delu*, care a condus cu o baghetă fină partitura acestei operete. Meritul d-sale este cu atât mai mare, cu cât interpreții au fost diletanți; totul însă a acționat frumos și corect sub bagheta sa. Corul-80 persoane-bine stăpânit, a impresionat prin unitate, nuanțare și stilizare.

D-ra Cornelia Pinciu—absolventă de conservator—în rolul Frăsinei (soprană), a dovedit calități impresionante de sonoritate și tehnică, marcând modulațiuni și căldură, care lasă să se întrevadă în viitor o cântăreață de mare talent.

Uța vrăjitoarea, a găsit o bună interpretă în *d-na prof. Lia Popovici* (altă). Are o voce cristalină, frumos frazată, însă de prea mic volum.

D. Miron Neagu (bariton), a reliefat o voce de mari resurse scenice, în rolul lui Topală. D. sa posedă o coloratură variată, angrenată de o mare putere de emotivitate.

Corecți în executare, *d. Alex. Iosuf* (tenor), *d. Ioan Luca* (tenor II), și *d. Pavel Vițelariu* (bas).

Baletul, sub conducerea *d. nei Erna Hamrodi*, ne-a dat câteva

interpretări reușite, în special baletul dracilor.

D. Victor Ioan Popa, care a avut direcția de scenă, a reușit printr'o muncă neprecupețită să obțină din manechine, ființe

viabile.

În general un spectacol meritos, care poate purta oricând, în centrele populate de minoritari, muzica românească.

Mircea Alexiu

GRUPAREA „THESIS“

În ședințele săptămânale de după Crăciun, s'au făcut următoarele comunicări:

D-l Prof. Lucian Bologa recenzază „Cataclismul anului 2000“ de *Dorina Ienciu*.

D-na Ec. Săndulescu „Bulgări și stele“ de *Crevedia*—„Memorii“ de *Agatha Bărsescu*, — „În căutarea mea“ de *D. Bottez* și „Mi se pare că“ de *Streitman*. D-sa citește apoi un eseu „Ce trebuie să facem cu morala?—și o poezie „Agonia“.

D-l Dem. Pand. Popescu citește două poezii, traducere proprie din *Arturo Graf*: „Pe lagună“ și „E oare scurtă viață?“ (din ciclul „Veneția“) și două schițe: „Calul“ și „Alegerea dela Voi-nești“.—Recită satira X-a: „Bojdeuca lui Bucur“.

D-l Mircea Alexiu face cronică dramatică a piesei „Regina Elisabeta“ (*Turneul Filotii*).

D-l Prof. Al Dima recenzază No. 1 din *Revista Fundațiilor Regale*, în mod favorabil, cu rezerva lipsei de unitate și a unei ample cronici românești.

D-l Paul Constant citește o schiță umoristică „Prima iubire“.

D-l I. Neamțu o cronică: „Superstiții române în revistele străine“ și eseu: „Idealul moral al lui Dostoievski“

D-l Pimen Constantinescu citește poezia „Cântec“ de *I. Berghia* și ex-

pune programul unui noi reviste ce va apare în Sibiu.

D-l I. Săndulescu: o schiță „Ora de pedagogie“.

D-l Dr. I. Popescu-Sibiu recenzază primul număr al revistei „Sibiul medical“.

D-l Mircea Alexiu citește o schiță de război „Băjenie“.

D-l Al. Dima recenzază „Convorbiri literare“ No. 1 și „Istoria esteticii“, de *Tudor Vianu*.

D-l Pimen Constantinescu recenzază revista italo-română „Roma (No. 4) și „Dante“ revistă franco-italiană.

Comemorarea lui Chendi, Cerna, Iosif și Anghel.

În ziua de 2 Februarie gruparea „Thesis“ a comemorat 20 de ani dela moartea lui *Chendi, Cerna, Iosif și Anghel* — într'o șezătoare publică, având următorul program:

D-l Al. Dima: „Personalitatea literară a lui *Ilarie Chendi și Panait Cerna*“.

D-l Mircea Alexiu: *Lectură din Cerna*: „Chemare“.

D-l Licu I. Popescu: *St. O Iosif-semănătorist și D. Anghel*, sol al poeziei noi.

D-l N. Trimbățaș: „*Doina*“ de *Iosif (recitare)*.

D-l Dem. Pand. Popescu: *Lectură „Amintiri despre Cerna“* de *D-l Horia Petra-Petrescu*.

Conferințele „Astrei“

O documentată expunere asupra desfășurării evenimentelor sociale contemporane, ne-a oferit *D-l General V. Economu*, prin conferința D-sale „*În căutarea sufletului*“. Situându-se la nivelul unei largi vederi — care presupune adânci preocupări animând o superioară înțelegere a complexității actualei vieți sociale — D-sa începe cu sumbra întrebare: ce are să decurgă din hipertrofia mașinismului de azi?

O serie de considerațiuni istorice și documentații culese cu mult discernământ din haosul vieții sociale de azi — sunt confruntate de către conferențiar, pentruca răspunsul să fie expresia spontană a desfășurării fenomenelor sociale.

Conferențiarul luând o atitudine sociologică, constată o stare de lucruri, — trece în revistă aspectul evoluției vieții materiale. Încă din evul mediu burghezul a căutat întotdeauna — și-a reușit — caracterizând epoci — să opună forța banului, celei ale nobleței și-ale credinței. Triumful cruciaților (cucerirea spațiului) a fost o lovitură din partea bisericii, precum și cea a Renașterii (cucerirea timpului) — pe care a primit-o puterea banului. — Prin aceasta începea o nouă mistică: omul vrea libertate, de oarece simțea că în jurul lui totul îl imbie la libertate. De aici — mai târziu — o libertate și pentru țărani (cultură, asistență) — chiar și'n epoci ale capitalismului, deoarece o epocă materială cu atâta confort avea nevoia de sprijinul unui spirit spre întreținerea unei coeziuni sufletești.

Și totuși capitalismul a decăzut, tocmai prin înfrângerea spiritului sub brutala hipertrofie a capitalismului (dumpinguri, dezechilibrul ritmului dintre producție

și consumare, tendințele lăcomiei după câștig, acumulare) Și-acest dezechilibru a zdruncinat întregul edificiu social și cel al vieții fiecărui individ — realizând o profundă scindare, în urma căreia aproape jumătate (900 de milioane) din populația (2 miliarde) întregului glob — s'a izolat, ducând o luptă grea contra capitaliștilor fără suflet.

D-l General Economu exemplifică această desaxare ilustrând situația din China, Rusia, America, India (unde cei 200 de milioane de indieni conduși de Mahatma Gandhi, își țes singuri vestimentele, pentruca industriașii europeni din Manchester să moară de foame) pentruca să se întevadă în utilajul exagerat al mașinilor una din cele mai serioase determinări ale crizei economice și financiare.

Dar această structuralizare materialistă a vieții sociale își are ecoul nu numai în dislocarea valorilor materiale, ci și'n cea a armoniei spirituale individuale și colective. Năzuințele de acapărare, lăcomia banului — ceea ce a dus la „incoronarea“ atâtor „suverani“ (rege al zahărului, al cuielor, al cauciucului etc.) — definește una din cele mai mari crime ale capitalismului, care a promis o epocă de aur, pentru a creia pe cea de mizerie.

Plutocrația a reușit să sfarme — prin vicie — până și atmosfera spirituală a politicii. Într'adevăr aliași, ieri uniți prin sacrificii de sânge, azi îi vedem separați, până la adversitate, din cauza intereselor materiale — cruciate de profitorii capitaliști. (Capitaliștii engleji având numeroase capitaluri investite în Ungaria, au trezit sentimentele de amicitie anglo-maghiară, întreținute de

un Windischgraetz sau Stawisky — prin campania revizionistă; aceleași considerațiuni materiale stau la baza celor mai multe pacte și convenții).

Și-aceste constatări, nu pot duce decât la trista și indiscutabila concluzie a conferențiarului: „Suntem deci foarte departe de înfrățirea universală promovădută de Isus. E o sfidare îngrijorătoare a omenirii față de suflet și D-zeu, pe care nu știm cum îl va răscumpăra“.

D-sa, după ce condamnă sterilizarea nazistă și americană, o altă sfidare a sufletului (deoarece trupurile bolnave ale unui Byron, Panait Istrati etc., au concretizat valori spirituale superioare) — urmărește izgonirea sufletului din cadrul vieții generațiilor tinere, sub tirania tendințelor materialiste. Azi, când prietenia este a interesului meschin, femeia a sex-appeal-ului, teatrul al adulterului, muzica a disonanței, iar vedeniile ale picturii, — condițiile etice ale sufletului generației, forțele ei morale (care condiționează însuși progresul) au ajuns la o grea răspântie, cu atât mai mult cu cât însăși cele două pârglii: școala și biserica — vitale sufletului generației tinere — sufăr de mari scăderi.

Intr'adevăr, tineretul iubește mult dancingul, sportul și politica. Scăderile bisericii (cari au dus la nașterea a vre-o 18 secte) și ale școlii, lipsind tineretul de sprijinul sufletesc necesar oricărui om — (iar sufletul mai ales părăsit caută întotdeauna un sprijin, un păstor) acesta va căuta compensare — deoarece trebuie să se manifeste (imperativ organic). Din nefericire însăși, generația bătrână dacă a fost eroică — sacrificându-se în război — se arată incapabilă a da o orientare generației de după dânsa, menită astfel tot unui sacrificiu — inutil poate de data aceasta.

D-l General Economu își încheie conferința printr'o concluzie etică pe care a

cristalizat-o cu mult suflet, în convingerea, că dărâmarea graniței dintre cele două generații cari au comun numai sacrificiul, — că netezirea asperităților și orientarea tineretului spre muncă, spre creație — va fi drumul pe care trebuie să-l facem în căutarea sufletului izgonit. Și regăsindu-l vom găsi pe D-zeu.

Expunerea aleasă a conferențiarului a reușit să formuleze o serie de constatări și să schițeze un drum spre suflet, cu o sinceritate pe care ar trebui s'o găsim — și-ar fi de mai multă utilitate — și în activitatea celor cari au la îndemână adevăratele posibilități de realizare a îndrumărilor și de netezire a asperităților. Din nenorocire persistă diabolic discordanța dintre năzuințele frumoase și realizarea lor, dintre etic și politic, desfășurând buna intenție în meschine înfrățituri. Dacă lucrurile nu s'ar petrece astfel, fără îndoială, că titlul conferinței: „*În căutarea sufletului*“ nu ne-ar fi deprimat cu evocarea titlului „*Discursuri către surzi*“ pe care Ferrero a fost nevoit să-l dea unui volum de-a său — începând astfel: „*Voi vorbi surzilor, în orice caz...*“.

* * *

D-l profesor univ. Victor Stanciu, vorbind despre „*Viața religioasă a omului primitiv*“, reliefează caracterul emotiv al primitivilor, ceea ce determină o viață religioasă mult mai extinsă și intensă, decât la civilizați. O serie de proiecțiuni, exemplifică această universalitate a credinței în zei, prin lucrări de artă: sculpturi (fildes, lut), desemnări (pe pereți, xilografii) etc.

După ce face o expunere critică a darwinismului — conferențiarul schițează — în favoarea ei — concepția poligenezei speciilor — desigur pentru justificarea preocupărilor și atitudinii religioase ce par a fi specifice spiritului omenesc.

O interesantă conferință a fost a D-lui Prof. Univ. C. Daicovici, vorbind despre „Săpăturile arheologice din Ardeal“. Competința conferențiarului și frumusețea expunerii imbinată cu o serie de proiecții — au reușit să desprindă nu numai estetica, arhitectonica ruinelor reci, ci privind prin prisma punctului de vedere istoric a descoperit o întreagă argumentație obiectivă cu ajutorul căreia D-sa a dovedit și din acest domeniu originea și primatul nostru în Ardeal.

D-l Dr. Lupaș^{*} I. * prof. univ. în calitate de președinte al Ligii antirevizioniste din Transilvania, a izbutit cu ușurință să evidențieze toată gravitatea ce o pretindea conferința D-sale, tratând despre „Unitatea noastră națională în fața revizionismului“.

Conferinței i-a premers un moment de pietate: D-sa robind cuvinte de evocare a figurei și personalității lui Vasile Goldiș, asistența — în picioare — a avut câteva clipe de reculegere.

D-l Prof. Lupaș^{*} își dezvoltă apoi conferința, începând prin a da la iveală caracterul meschin al acțiunii de revizuire a tratatelor de pace — acțiune dușmană păcii europene, — servindu-se de citări și punând mult suflet pentru o cât mai clară expunere a acestui antagonism dintre revizuire și pace. Conferențiarul încheie expunerea printr'un apel ce-l adresează întregii suflări românești: să-și păstreze o altitudine demnă și să fie trează față de acțiunile străine — sau dela noi — cari cultivă revizuirea prin semănarea discordie între noi.

Conferința atât de binevenită, sperăm că-și va atinge scopul, făcându-i pe ce în căror creer mai persistă încă gerimii ideilor regionaliste — să înțeleagă, că nu pot fi socotiți altfel decât ca niște elemente nefaste — mai periculoase decât cele străine — unității noastre naționale sufletești, singură capabilă de a consolida unitatea teritorială.

Dr. I. Popescu-Sibiu.

Concertul Simfonic al Orchestrei Reg. 90 Infanterie.

Având și concursul câtorva elemente ale orchestrei orășenești și diletanți cucerii de entuziasmul văditului progres în care se găsește orchestra acestui regiment, D-l S. Lt. Dumitriu Gh. dirijorul, ne-a putut prezenta un simfonic de o înaltă valoare muzicală. Concertul a fost patronat de D-l General Economu Virgil, Comandantul Corpului 7 Armată, un distins muzicant și sprijinitor de o rară înțelegere a tuturor manifestărilor de artă și cultură ale orașului nostru.

Succesul acestui concert, dat într'un oraș și în fața unui public impestrițat de elemente bănuelnice și necruțătoare, dă nota valorii muzicale a dirijorului și execuțanților.

Sinfonia V a lui Bethoven (alegro și finale), Suita I a lui Grieg cu Le Matin, La Mort d'Asses, La danse d'

Anitra și Danse du Roi de montagne, au fost viu aplaudate și bisate.

Septetul de Bethoven, executat de instrumenții orchestrei Reg. 90 Inf., deși reclama un spațiu mai restrâns, convenabil muzicei de cameră, a isbutit să nu lase să se observe defectuoșitatea condițiilor în care a fost executat. V na, desigur revine conducerei teatrului cari nu înțelege să-și completeze mijloacele de amenajare a scenii, potrivit cu cerințele cele mai elementare și mai uzitate.

Poema Română a maestrului Enescu, colecție artistică și bogată a melodiilor românești, a avut o execuție ideală.

Pe răbojul manifestărilor de artă ale Sibiului, simfonicul dirijat de D-l S. Lt. Dumitriu, sapă o linie adâncă.

I. Popescu-Sibiu

